

საქართველოში დისკრიმინაციის საქმეებზე შიდასახელმწიფოებრივი
სამართლებრივი დაცვის საშუალებების გამოყენების გზამკვლევი

ევროპის საბჭო
2015 წ. თბილისი

*გზამკვლევაში გამოთქმული მოსაზრებები ეკუთვნის ავტორს და არ წარმოადგენს
ევროპის საბჭოს, ან მასთან დაკავშირებული რაიმე სტრუქტურის მოსაზრებებს.*

შესავალი

წინამდებარე გზამკვლევი დაიწერა ევროპული კავშირისა და ევროპის საბჭოს ერთობლივი პროგრამის ფარგლებში, რომლის მიზანია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და განახლებული ევროპული სოციალური ქარტიის ეროვნულ დონეზე გამოყენებისთვის საქართველოში ადვოკატთა და ადამიანის უფლებათა დამცველთა ქმედითუნარიანობის ზრდა.

გზამკვლევის მიზანია, დაეხმაროს საქართველოში მოქმედ ადვოკატებსა და ადამიანის უფლებათა დამცველებს, ქმედითად გამოიყენონ შიდასახელმწიფოებრივი სამართლებრივი დაცვის საშუალებები დისკრიმინაციის საქმეებზე.

დასახული მიზნის მისაღწევად, გზამკვლევაში განმარტებულია შესატყვისი ეროვნული კანონმდებლობა და გაანალიზებულია პრაქტიკა ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციისა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის ჭრილში; შემოთავაზებულია რეკომენდაციები, რათა საკანონმდებლო ნორმების განმარტება და სასამართლო პრაქტიკის განვითარება შეესაბამებოდეს ევროპულ სტანდარტებს; აგრეთვე გამოყოფილია ის შემთხვევები, როცა ამ შესაბამისობის მიღწევა მხოლოდ საკანონმდებლო ცვლილებების გზებითაა შესაძლებელი და ადვოკატებს ეძლევათ რეკომენდაციები, საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელებამდე ისარგებლონ შესატყვისი ევროპული სტანდარტებით.

გზამკვლევაში განხილულია შემდეგი სტანდარტები: ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა; ეროვნულ უმცირესობებათა დაცვის შესახებ ჩარჩო კონვენცია; ევროპის საბჭოს ფარგლებში მიღებული რეკომენდაციები.

**ადამიანის უფლებათა და
ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია
დისკრიმინაციის აკრძალვა**

ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-14 მუხლის თანახმად,

“ამ კონვენციით გაცხადებული უფლებებითა და თავისუფლებებით სარგებლობა უზრუნველყოფილია ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე სქესის, რასის, კანის ფერის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულების, ეროვნული თუ სოციალური წარმოშობის, ეროვნული უმცირესობისადმი კუთვნილების, ქონებრივი მდგომარეობის, დაბადებისა თუ სხვა ნიშნის განურჩევლად.”

ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-12 ოქმის პირველი მუხლის თანახმად,

“1. კანონით დადგენილი ნებისმიერი უფლებით სარგებლობა უზრუნველყოფილია ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე სქესის, რასის, კანის ფერის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულების, ეროვნული თუ სოციალური წარმოშობის, ეროვნული უმცირესობისადმი კუთვნილების, ქონებრივი მდგომარეობის, დაბადებისა თუ სხვა ნიშნის განურჩევლად.

2. დაუშვებელია საჯარო ხელისუფლების მხრიდან ვინმეს დისკრიმინაცია პირველ პუნქტში აღნიშნული რომელიმე საფუძვლით.”

კონვენციის მე-14 მუხლი ავსებს კონვენციის და მისი ოქმების იმ დებულებებს, რომლებიც მატერიალურ უფლებებს ითვალისწინებს. იგი დამოუკიდებლად არ არსებობს და შეიძლება გამოყენებული იქნეს მხოლოდ კონვენციის და მისი ოქმების მატერიალურსამართლებრივი დებულებებით უზრუნველყოფილ “უფლებებითა და თავისუფლებებით სარგებლობასთან” დაკავშირებით.¹ **მე-14 მუხლი** დამოუკიდებელია მხოლოდ იმ თვალსაზრისით, რომ მისი გამოყენებისთვის არ არის აუცილებელი, რომ კონვენციის და ოქმების მატერიალურსამართლებრივი დებულებები დარღვეული იყოს. მაგრამ **მე-14 მუხლი** არ შეიძლება გამოყენებული იქნეს იმ ფაქტობრივ გარემოებებთან დაკავშირებით, რომლებზედაც კონვენციის ან მისი ოქმების მატერიალურსამართლებრივი დებულებების მოქმედება არ ვრცელდება.²

---

¹ იხ., *inter alia*, პეტროვიჩი ავსტრიის წინააღმდეგ (Petrovic v. Austria), განაცხადი no. 20458/92, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1998 წლის 27 მარტის გადაწყვეტილება, § 22.

² შალკი და კოფი ავსტრიის წინააღმდეგ (Schalk and Kopf v. Austria), განაცხადი no. 30141/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 24 ივნისის გადაწყვეტილება, § 89.

შესაბამისად, ”აუცილებელია და საკმარისია, საქმის ფაქტობრივი გარემოებები კონვენციის ერთი ან მეტი მუხლის მოქმედების ფარგლებში ხვდებოდეს.“³ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატამ ეს შემდეგნაირად განმარტა: “მე-14 მუხლით გათვალისწინებული დისკრიმინაციის აკრძალვა იმ უფლებებითა და თავისუფლებებით სარგებლობას სცილდება, რომელთა უზრუნველყოფაც თითოეულ სახელმწიფოს კონვენციითა და ოქმებით მოეთხოვება. აკრძალვა ასევე ვრცელდება იმ დამატებით უფლებებზე, რომლებიც კონვენციის ნებისმიერი მუხლის ზოგადი მოქმედების ფარგლებში ხვდება და რომელსაც სახელმწიფო თავისი ნებით უზრუნველყოფს.”⁴

ევროპული კონვენციის მე-12 ოქმის პირველი მუხლი დისკრიმინაციის საერთო აკრძალვას ითვალისწინებს, ანუ უზრუნველყოფს თანასწორ მოპყრობას კანონმდებლობით გათვალისწინებული უფლებებით სარგებლობისას.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დამკვიდრებული პრაქტიკით, აკრძალულია როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი დისკრიმინაცია როგორც კონვენციის მე-14 მუხლით, ისე მე-12 ოქმის პირველი მუხლით.⁵

პირდაპირი დისკრიმინაცია

პირდაპირი დისკრიმინაცია შემდეგი ელემენტებისგან შედგება: არსებითად მსგავს მდგომარეობაში მყოფ პირთა განსხვავებული მოპყრობა, თუ ამ მოპყრობას არ აქვს ობიექტური და გონივრული გამართლება.⁶ უნდა დადგინდეს, რომ სხვა პირებს, რომლებიც ანალოგიურ ან არსებითად მსგავს მდგომარეობაში იმყოფებიან, უკეთესად ეპყრობიან და ეს განსხვავება დისკრიმინაციულია.⁷ განსხვავებული მოპყრობის ობიექტური და გონივრული გამართლება ნიშნავს იმას, რომ მოპყრობა ლეგიტიმურ მიზანს უნდა ისახავდეს და უნდა არსებობდეს გონივრული თანაბარზომიერება ჩარევის ღონისძიებასა და დასახულ მიზანს შორის.⁸

---

³ E.B. საფრანგეთის წინააღმდეგ (E.B. v. France), განაცხადი no. 43546/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2008 წლის 22 იანვრის გადაწყვეტილება, § 47.

⁴ *Ibid.*, § 48.

⁵ ვინაიდან, კონვენციის მე-14 მუხლზე არსებული პრაქტიკა უფრო მოცულობითია, მოყვანილი საქმეების უმეტესობა შეეხება აღნიშნულ მუხლს. პირდაპირი და არაპირდაპირი დისკრიმინაციის კომპონენტები, რაც განხილულია მე-14 მუხლის კონტექსტში, თანაბრად ვრცელდება მე-12 ოქმის პირველი მუხლით გათვალისწინებულ დისკრიმინაციის საერთო აკრძალვაზე.

⁶ ვილისის გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Willis v. the United Kingdom), განაცხადი no. 36042/97, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2002 წლის 11 ივნისის გადაწყვეტილება, § 48.

⁷ კონსტანტინ მარკინი რუსეთის წინააღმდეგ (Konstantin Markin v. Russia), განაცხადი no. 30078/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2012 წლის 22 მარტის გადაწყვეტილება, § 125.

⁸ იხ., *inter alia*, პეტროვიჩი ავსტრიის წინააღმდეგ (Petrovic v. Austria), განაცხადი no. 20458/92, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1998 წლის 27 მარტის გადაწყვეტილება, § 30.

განსხვავებული მოპყრობის საფუძველი ან მიზეზი უნდა იყოს პიროვნული მახასიათებელი (სტატუსი“), რომლითაც პირები, პირთა ჯგუფები გამოირჩევიან.⁹

ანალოგიური ან არსებითად მსგავსი მდგომარეობა

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად, კონვენციის მე-14 მუხლის მოქმედების გავრცელებისთვის, ადგილი უნდა ჰქონდეს განსხვავებულ მოპყრობას ანალოგიურ, ან არსებითად მსგავს მდგომარეობაში მყოფი პირების მიმართ.¹⁰ ზოგჯერ სასამართლო იყენებს ფორმულირებას - “არსებითად მსგავსი მდგომარეობა,”¹¹ ან უბრალოდ, “მსგავსი მდგომარეობა.”¹²

სასამართლო აღნიშნავს, რომ “ანალოგიური მდგომარეობა” არ გულისხმობს, რომ შესაძარებელი ჯგუფები იდენტური უნდა იყოს. ის ფაქტი, რომ განმცხადებლის მდგომარეობა სრულად ანალოგიური არ არის სხვა პირებთან მიმართებაში და ადგილი აქვს სხვადასხვა ჯგუფების მიმართ განსხვავებულ მოპყრობას, ხელს არ უშლის ამ შემთხვევაზე მე-14 მუხლის გავრცელებას. განმცხადებელმა უნდა აჩვენოს, რომ ის არსებითად მსგავს მდგომარეობაში არის იმ პირებთან შედარებით, რომლებიც სხვანაირ მოპყრობას ექვემდებარებიან.¹³

საქმეზე *კლიფტი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ*, განმცხადებელი ბრიტანეთის მოქალაქე იყო. ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში ის ამტკიცებდა, რომ ვადამდე გათავისუფლებასთან დაკავშირებით მსჯავრდებულების მიმართ განსხვავებული მოპყრობა, დაკისრებული თავისუფლების აღკვეთის ვადის სიდიდის მიხედვით, მე-14 მუხლს არღვევდა. მოქმედი კანონმდებლობით, იმ მსჯავრდებულებს, რომლებსაც დაეკისრათ თავისუფლების აღკვეთა 15 წლით ან მეტი ვადით, პირობით ვადამდე გასათავისუფლებლად, პირობით ვადამდე გათავისუფლების საბჭოს დადებითი რეკომენდაციის გარდა, სჭირდებოდათ სახელმწიფო მდივნის თანხმობა. ხოლო იმ მსჯავრდებულებს, რომლებსაც 15 წლით ნაკლები ვადით ჰქონდათ თავისუფლების აღკვეთა მისჯილი, სახელმწიფო მდივნის თანხმობა არ

⁹ კიელდსენი, ბუსკ მადსენი და პედერსენი დანიის წინააღმდეგ (Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark), განაცხადი nos. 5095/71; 5920/72; 5926/72, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1976 წლის 7 დეკემბრის გადაწყვეტილება, § 56.

¹⁰ იხ., *inter alia*, კონსტანტინ მარკინი რუსეთის წინააღმდეგ (Konstantin Markin v. Russia), განაცხადი no. 30078/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2012 წლის 22 მარტის გადაწყვეტილება, § 125.

¹¹ გრაციანი-ვაისი ავსტრიის წინააღმდეგ (Graziani-Weiss v. Austria), განაცხადი no. 31950/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011 წლის 18 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, § 56.

¹² ვაგნერი და ჯ.მ.ვ.ლ. ლუქსემბურგის წინააღმდეგ (Wagner and J.M.W.L. v. Luxembourg), განაცხადი no. 76240/01, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 28 ივნისის გადაწყვეტილება, § 150.

¹³ კლიფტი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Clift v. the United Kingdom), განაცხადი no. 7205/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის ივლისის გადაწყვეტილება, § 66.

სჭირდებოდათ. მათთვის პირობით ვადამდე გათავისუფლების საბჭოს დადებითი რეკომენდაცია საკმარისი იყო.¹⁴

ამ საქმეზე, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ პირობით ვადამდე პირის გათავისუფლების საკითხის გადაწყვეტისას ხდება რისკების შეფასება. პირობით ვადამდე გათავისუფლებაზე უარის თქმა მიზნად არ ისახავს პირის შემდგომ დასჯას, არამედ ასახავს უფლებამოსილი პირის შეფასებას, მსჯავრდებულის გათავისუფლება წარმოადგენს თუ არა დაუშვებელ საფრთხეს. შედეგად, ევროპულმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ პირობით ვადამდე გათავისუფლებაზე უფლებამოსილი მსჯავრდებულის შეფასების თვალსაზრისით, 15 წელზე მეტი და ნაკლები ვადით თავისუფლებაღკვეთილ პირებს შორის განსხვავება არ არსებობს. საფრთხის შეფასების მეთოდები და იდენტიფიცირებულ საფრთხეზე რეაგირების საშუალებები, ძირითადად, ერთი და იგივეა ყველა კატეგორიის მსჯავრდებულისთვის.¹⁵ შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა, რომ განმცხადებელი ანალოგიურ მდგომარეობაში იყო 15 წელზე ნაკლები ვადით თავისუფლებაღკვეთილ პირებთან მიმართებით.¹⁶

ბერგერ-კრალი და სხვები ევროპული სასამართლოს წინაშე ამტკიცებდნენ, რომ ისინი დაექვემდებარნენ დისკრიმინაციულ მოპყრობას სპეციალური ქირავნობის უფლებით სარგებლობისას. კერძოდ, საქმე ეხებოდა ყოფილ იუგოსლავიაში სპეციალური ქირავნობის ხელშეკრულების საფუძველზე საცხოვრებელი სადგომით განუსაზღვრელი ვადით მოსარგებლე პირთა უფლებრივი მდგომარეობის შეცვლას სლოვენის საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის შედეგად. რეფორმების შედეგად, პირვანდელ მესაკუთრეებს (მათ მემკვიდრეებს) მიეცათ სახელმწიფოს მიერ ექსპროპრირებული ქონების რესტიტუციის უფლება. ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში განმცხადებლები თავიანთ მდგომარეობას ადარებდნენ ორი კატეგორიის პირთა მდგომარეობას: დაცულ მოქირავნეებს, რომლებიც სპეციალური ქირავნობის უფლებით განუსაზღვრელი ვადით იკავებდნენ საცხოვრებელ სადგომს, რომელიც დენაციონალიზაციასა და რესტიტუციას არ ექვემდებარებოდა; და ჩამორთმეული ქონების კეთილსინდისიერ მყიდველებთან.¹⁷ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო არ დაეთანხმა განმცხადებლებს, რომ ისინი არსებითად მსგავს მდგომარეობაში იყვნენ კეთილსინდისიერ მყიდველებთან, ვინაიდან დაცული ქირავნობის უფლების მქონე პირის მდგომარეობა არ შეიძლება გათანაბრებოდა იმ პირის უფლებრივ მდგომარეობას, რომელმაც საცხოვრებელ სადგომი შეისყიდა და მასზე საკუთრების უფლება მოიპოვა.¹⁸

სასამართლომ მიიჩნია, რომ განმცხადებლები საცხოვრებელ სადგომში (რომელიც დენაციონალიზაციასა და რესტიტუციას არ ექვემდებარებოდა) დაცული ქირავნობის უფლებით მცხოვრები პირების ანალოგიურ მდგომარეობაში

---

¹⁴ *Idem.*

¹⁵ *Ibid.*, § 67.

¹⁶ *Ibid.*, § 68.

¹⁷ *ბერგერ-კრალი და სხვები* სლოვენის წინააღმდეგ (*Berger-Krall and others v. Slovenia*), განაცხადი no. 14717/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 12 ივნისის გადაწყვეტილება, § 297.

¹⁸ *Idem.*

იმყოფებოდნენ. ორივე კატეგორიის პირებს სოციალისტურმა ხელისუფლებამ მიანიჭა დაცული ქირავნობის უფლებები და მათ საცხოვრებელ სადგომებთან მიმართებით ანალოგიური უფლებრივი სტატუსი ჰქონდათ. თუმცა, მხოლოდ სახელმწიფოს მიერ აშენებული საცხოვრებელი სადგომების დაცულ მოქირავნებს მიეცათ აღსრულებადი უფლება, შეესყიდათ სადგომი მნიშვნელოვნად სახარბიელო პირობებში. კერძოდ, მათ უნდა გადაეხადათ ქონების საბაზრო ღირებულების დაახლოებით 5-10 პროცენტი. ხოლო განმცხადებლების საცხოვრებელი სადგომები მანამდე ექსპროპრირებული ბინები იყო და განმცხადებლებს შეეძლოთ მათი შესყიდვა 30-60 პროცენტის ფასდაკლებით, თუ ქონების რესტიტუციიდან ერთი წლის შემდეგ “ადრინდელი მეპატრონე” თანახმა იქნებოდა მის გაყიდვაზე.¹⁹ სტრასბურგის სასამართლომ დაადგინა, რომ ადგილი ჰქონდა განსხვავებულ მოპყრობას ორი ჯგუფის პირებს შორის - დენაციონალიზებული საცხოვრებელი სადგომების დაცულ მოქირავნებსა და სხვა საცხოვრებელი სადგომების დაცულ მოქირავნებს შორის. ეს ორი ჯგუფი მსგავს მდგომარეობაში იყო მათ მიერ დაკავებულ საცხოვრებელ სადგომებზე ქირავნობის უფლების მიხედვით.²⁰

ანალოგიური ან არსებითად მსგავსი მდგომარეობის კრიტერიუმთან დაკავშირებით აღსანიშნავია საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა. საკონსტიტუციო სასამართლო მართებულად მიიჩნევს, რომ სადავო ნორმების კონსტიტუციის მე-14 მუხლთან შესაბამისობის შეფასებისას ჯერ უნდა გამოკვეთოს შესადარებელი ჯგუფები და განსაზღვროს, რამდენად წარმოადგენენ ისინი არსებითად თანასწორ სუბიექტებს “კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობასთან მიმართებით.” „ისინი ამა თუ იმ შინაარსით, კრიტერიუმით მსგავს კატეგორიაში ანალოგიურ გარემოებებში უნდა ხვდებოდნენ, არსებითად თანასწორნი უნდა იყვნენ კონკრეტულ ვითარებასა თუ ურთიერთობებში.“²¹

საკონსტიტუციო სასამართლო აღნიშნავს: “სამართალი აწესრიგებს საზოგადოებრივი ურთიერთობების ფართო სპექტრს, რომელიც მიემართება პირთა განუსაზღვრელ წრეს. ამიტომაც, კონსტიტუციის მე-14 მუხლზე მსჯელობისას, პირთა არსებითად თანასწორობის საკითხი უნდა შეფასდეს არა ზოგადად, არამედ კონკრეტულ სამართალურთიერთობასთან კავშირში. დისკრიმინაციულ მოპყრობაზე მსჯელობა შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ პირები კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობასთან დაკავშირებით შეიძლება განხილულ იქნენ როგორც არსებითად თანასწორი სუბიექტები. ამასთან, თუ პირთა დიფერენცირებას საფუძვლად უდევს მათი განსხვავებული ფაქტობრივი ანდა სამართლებრივი მდგომარეობა, სახეზე არ იქნება კონსტიტუციის მე-14 მუხლთან მიმართებით შესაფასებელი მოცემულობა.”²²

¹⁹ *Ibid.*, § 298.

²⁰ *Ibid.*, § 299.

²¹ მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები “ახალი მემარჯვენეები” და “საქართველოს კონსერვატიული პარტია” საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება no. 1/1/493, II-2.

²² საქართველოს მოქალაქეები - ლევან ასათიანი, ირაკლი ვაჭარაძე, ლევან ბერიანიძე, ბექა ბუჩაშვილი და გოჩა გაბოძე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 4 თებერვლის გადაწყვეტილება no. 2/1/536, II-19. იხ. აგრეთვე მსჯელობა: საქართველოს

ობიექტური და გონივრული გამართლება

განსხვავებული მოპყრობის ობიექტური და გონივრული გამართლება ნიშნავს იმას, რომ მოპყრობა ლეგიტიმურ მიზანს უნდა ისახავდეს და უნდა არსებობდეს გონივრული თანაბარზომიერება ჩარევის ღონისძიებასა და დასახულ მიზანს შორის.²³

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ითვალისწინებს სახელმწიფოთა დისკრეციას, შეაფასოს, გამართლებულია თუ არა განსხვავებული მოპყრობა და რა ხარისხით. სახელმწიფოს დისკრეციის ეს ფარგლები განსხვავდება გარემოებების, განსახილველი საკითხის და წინმსწრები მოვლენების შესაბამისად.²⁴

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ არაერთხელ აღნიშნა, რომ განსხვავებული მოპყრობა სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით, ისევე როგორც განსხვავებული მოპყრობა სქესის ნიშნით, საჭიროებს განსაკუთრებულად სერიოზულ მიზეზებს ასეთი მოპყრობის გასამართლებლად.²⁵ ასევე ძალზე წონადი მიზეზი უნდა არსებობდეს, მხოლოდ ეროვნების დაფუძნებული მოპყრობის გასამართლებლად.²⁶

უმეტესწილად, მიხედულების ფარგლები ფართოა ეკონომიკური ან სოციალური სტრატეგიის ზოგადი ღონისძიებების შემთხვევაში, ვინაიდან სახელმწიფო უკეთ იცნობს თავის საზოგადოებას და მის საჭიროებებს. შესაბამისად, სახელმწიფო ხელისუფლება, ძირითადად, საერთაშორისო მოსამართლეზე უკეთ აფასებს საჯარო ინტერესს სოციალურ ან ეკონომიკურ მონაცემებზე დაყრდნობით. ამიტომ, ევროპული სასამართლო, ზოგადად, პატივს სცემს კანონმდებლის პოლიტიკურ არჩევანს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა იგი “აშკარად ყოველგვარ გონივრულ საფუძველსაა მოკლებული”.²⁷ ასე, მაგალითად, დიდმა პალატამ საქმეზე *ანდრეიევა ლატვიას წინააღმდეგ* დაადგინა, რომ პენსიის დანიშვნისას განსხვავებული მოპყრობა მხოლოდ ეროვნების კრიტერიუმს ექვემდებარებოდა, რისი გამართლებაც ძალზე წონადი მიზეზების არსებობას საჭიროებდა და რაც

მოქალაქე - ია უჯმაჯურიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 13 ნოემბრის გადაწყვეტილება no. 2/5/556, II.4-9.

²³ იხ., *inter alia*, პეტროვიჩი ავსტრიის წინააღმდეგ (Petrovic v. Austria), განაცხადი no. 20458/92, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1998 წლის 27 მარტის გადაწყვეტილება, § 30.

²⁴ აბდულაზიზი, კაბალესი და ბალქანდალი v. გაერთიანებული სამეფო (Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom), ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება განაცხადებზე nos. 9214/80; 9473/81; 9474/81; 1985 წლის 28 მაისის გადაწყვეტილება, § 78.

²⁵ კარნერი ავსტრიის წინააღმდეგ (Karner v. Austria), განაცხადი no. 40016/98, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2003 წლის 24 ივლისის გადაწყვეტილება, § 37.

²⁶ ლუჩაკი პოლონეთის წინააღმდეგ (Luczak v. Poland), განაცხადი no. 77782/01, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 27 ნოემბრის გადაწყვეტილება, § 52.

²⁷ სტეკი და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Stec and others v. the United Kingdom), განაცხადი nos. 65731/01 და 65900/01, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2006 წლის 12 აპრილის გადაწყვეტილება, § 52.

სახელმწიფოს არ წარმოუდგენია. შესაბამისად, დადგინდა მე-14 მუხლის დარღვევა კონვენციის პირველი ოქმის პირველ მუხლთან ერთობლიობაში.²⁸

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შეფასებით, თანასწორობის ძირითადი უფლების ფართო შინაარსიდან გამომდინარე, სასამართლოს არ შეიძლება ჰქონდეს ერთვაროვანი მიდგომა დიფერენცირების ყოველი ცალკეული შემთხვევის მიმართ.²⁹ განსხვავებულად მოპყრობის გონივრულობის მასშტაბი განსხვავდება თითოეულ შემთხვევასთან მიმართებით. კერძოდ, “ცალკეულ შემთხვევაში ის შეიძლება გულისხმობდეს ლეგიტიმური საჯარო მიზნების არსებობის დასაბუთების აუცილებლობას... სხვა შემთხვევებში ხელშესახები უნდა იყოს შეზღუდვის საჭიროება თუ აუცილებლობა. ზოგჯერ შესაძლოა საკმარისი იყოს დიფერენციაციის მაქსიმალური რეალისტურობა”.³⁰

არაპირდაპირი დისკრიმინაცია

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო არაპირდაპირ დისკრიმინაციასთან მიმართებით ადგენს, რომ „შესაძლოა, რომ განსხვავებული მოპყრობა იმ ზოგადი პოლიტიკის ან ღონისძიების მავნე შედეგის სახით არსებობდეს, რომელიც მართალია ნეიტრალურადაა წარმოჩენილი, მაგრამ დისკრიმინაციულია და ერთ გარკვეულ ჯგუფზე მნიშვნელოვნად უარყოფით გავლენას ახდენს, ვიდრე მსგავს მდგომარეობაში მყოფ სხვა პირებზე.“³¹

არაპირდაპირი დისკრიმინაციის ელემენტებია: ნეიტრალური წესი, კრიტერიუმი ან პრაქტიკა; მნიშვნელოვნად უარყოფითი გავლენა დაცულ ჯგუფზე.³²

დისკრიმინაციული განზრახვა და მტკიცების ტვირთი

მტკიცების ტვირთის არსებობა და მისი სწორად განაწილება უმნიშვნელოვანესია სამართლიანი სასამართლო განხილვისთვის. ერთის მხრივ, მოსარჩელეს უნდა ეკისრებოდეს ვალდებულება, მტკიცებულებებით გაამყაროს თავისი პრეტენზია და საკმარისი არ იყოს მხოლოდ ბრალდებების წამოყენება, მეორეს მხრივ, მოსარჩელეს მხრებზე გაუმართლებელი ტვირთი არ უნდა დააწვეს ზოგიერთი კატეგორიის საქმეზე, სადაც მტკიცება ობიექტურად დიდ სირთულეს შეადგენს.

²⁸ ანდრეიევა ლატვიას წინააღმდეგ (Andrejeva v. Latvia), განაცხადი no. 55707/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2009 წლის 18 თებერვლის გადაწყვეტილება, §§ 81-92.

²⁹ იხ. ქვემოთ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს რაციონალური დიფერენცირებისა და მკაცრი შეფასების ტესტების შესახებ.

³⁰ მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები “ახალი მემარჯვენეები” და “საქართველოს კონსერვატიული პარტია” საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება no. 1/1/493, II-5.

³¹ დ.ჰ. და სხვები ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ (D.H. and others v. the Czech Republic), განაცხადი no. 13378/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2008 წლის 29 აპრილის გადაწყვეტილება, § 184.

³² სახელმძღვანელო დისკრიმინაციის აკრძალვის ევროპული სამართლის შესახებ, ევროპის საბჭო, 2013, გვ.გვ. 33-35.

რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ ევროპული კომისიის³³ ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაცია no. 7 სახელმწიფოებისგან მოითხოვს, აკრძალონ როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი დისკრიმინაცია დისკრიმინაციული განზრახვის მტკიცების დავალდებულების გარეშე:

“კანონი უნდა ითვალისწინებდეს, რომ თუ პირები, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ დისკრიმინაციულმა აქტმა მათი უფლება დაარღვია, სასამართლოში ან სხვა უფლებამოსილ ორგანოში დაადასტურებენ ფაქტებს, რომლებიდანაც გამომდინარე, შეიძლება ივარაუდებოდეს, რომ ადგილი ჰქონდა პირდაპირ ან არაპირდაპირ დისკრიმინაციას, მოპასუხემ უნდა დაამტკიცოს, რომ დისკრიმინაციას ადგილი არ ჰქონია.”³⁴

გამომდინარე იქიდან, რომ საკმაოდ რთულია დისკრიმინაციის საქმეებზე საჭირო მტკიცებულების შეგროვება, შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა უნდა აადვილებდეს დისკრიმინაციის მტკიცებას. რეკომენდაციის მე-11 პუნქტის თანახმად, კანონი უნდა ანაწილებდეს მტკიცების ტვირთს. ეს გულისხმობს, რომ მოსარჩელემ სასამართლოში უნდა დაამტკიცოს ფაქტების არსებობა, რომლებიდანაც სავარაუდოდ გამომდინარეობს დისკრიმინაციის არსებობა, რის შემდეგაც მტკიცების ტვირთი გადაინაცვლებს მოპასუხეზე და მან უნდა ამტკიცოს, რომ დისკრიმინაციას ადგილი არ ჰქონია. სავარაუდოდ პირდაპირი რასობრივი დისკრიმინაციის შემთხვევაში, მოპასუხემ უნდა ამტკიცოს, რომ განსხვავებულ მოპყრობას აქვს ობიექტური და გონივრული გამართლება. მაგალითად, თუ ბომა ბავშვებს აკრძალავს საცურაო აუზზე შესვლა, საკმარისი იქნება მოსარჩელის მხრიდან იმის დამტკიცება, რომ შესვლა ეკრძალებათ ამ ბავშვებს და შეუძლიათ სხვა, არა ბომა ბავშვებს. ამის შემდეგ მოპასუხეზე გადაინაცვლებს ტვირთი, ამტკიცოს, რომ ამ აკრძალვას აქვს ობიექტური და გონივრული გამართლება, მაგალითად იმის გამო, რომ ამ ბავშვებს არ ჰქონდათ საცურაო ქუდები, რაც მოითხოვება აუზზე შესასვლელად. იგივე პრინციპი ვრცელდება არაპირდაპირ რასობრივ დისკრიმინაციაზეც.³⁵

ამასთან დაკავშირებით აღსანიშნავია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება:

„საკასაციო სასამართლო იზიარებს კასატორის მოსაზრებას, რომ საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლი და “ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის” მე-14 მუხლი აღიარებს კანონის წინაშე თანასწორობის პრინციპს და საკასაციო სასამართლოც განმარტავს, რომ ყველა

³³ ECRI - დამოუკიდებელი ექსპერტებისგან შემდგარი ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებათა ინსტიტუტი, რომელიც მონიტორინგს უწევს რასიზმის, ქსენოფობიის, ანტისემიტიზმის, შეუწყნარებლობის და დისკრიმინაციის პრობლემებს “რასის”, ეროვნული/ეთნიკური წარმოშობის, ფერის, მოქალაქეობის, რელიგიისა და ენის საფუძველზე (რასობრივი დისკრიმინაცია), www.coe.int/ecri.

³⁴ ECRI, ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაცია no. 7 ეროვნული კანონმდებლობის მიერ რასიზმისა და რასობრივი დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ, 2002, პუნქტი 11.

³⁵ იხ., განმარტებითი ბარათი, ECRI, ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაცია no. 7 ეროვნული კანონმდებლობის მიერ რასიზმისა და რასობრივი დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ, 2002, პუნქტი 29.

ადამიანი კანონის წინაშე თანასწორია, განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, ენისა, სქესისა, რელიგიისა, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებისა, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილებისა, წარმოშობისა, ქონებრივი თუ წოდებრივი მდგომარეობისა, საცხოვრებელი ადგილისა. მაგრამ, საკასაციო სასამართლო ვერ გაიზიარებს კასატორის მოსაზრებას, რომ გასაჩივრებული განჩინება დისკრიმინაციულია და, რომ ს. გ-ის ეჭვი საფუძვლიანია იმის თაობაზე, რომ მის სარჩელს დაკმაყოფილებაზე უარი ეთქვა მისი ბერძნული წარმომავლობის გამო. საკასაციო სასამართლო ვერ დაეთანხმება კასატორის განმარტებას, რომ საქართველოს სასამართლოებმა ანალოგიური დავების განხილვისას დააკმაყოფილეს წარმოშობით ქართველი მოსარჩელების სარჩელები, ხოლო ს. გ-ს მხოლოდ ბერძნული წარმომავლობის გამო ეთქვა უარი სარჩელის დაკმაყოფილებაზე. აღნიშნულის დამადასტურებელი ფაქტობრივი და სამართლებრივი საფუძვლები კასატორის წარმომადგენელს საკასაციო საჩივარში არ მიუთითებია.³⁶

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ სავარაუდო დისკრიმინაცია შეიძლება წარმოიშვას არა მხოლოდ საკანონმდებლო ღონისძიებიდან³⁷, არამედ *de facto* შემთხვევიდანაც.³⁸

ასევე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შეფასებით,³⁹ „დისკრიმინაციას წარმოადგენს არა მარტო ისეთი შემთხვევა, როდესაც საჯარო ხელისუფლების მოქმედება პირდაპირ ისახავდა მიზნად პირის ან პირთა ჯგუფის დისკრიმინაციას, არამედ ისეთიც, რომელსაც შედეგად მოჰყვა მათი *de facto* დისკრიმინაცია.“⁴⁰

საკონსტიტუციო სასამართლო ადგენს: „განსხვავებული მოპყრობა თვითმიზანი არ უნდა იყოს. დისკრიმინაციას ექნება ადგილი, თუ დიფერენციაციის მიზეზები აუხსნელია, მოკლებულია გონივრულ საფუძველს. მაშასადამე, დისკრიმინაცია არის მხოლოდ თვითმიზნური, გაუმართლებელი დიფერენციაცია, სამართლის დაუსაბუთებელი გამოყენება კონკრეტულ პირთა წრისადმი განსხვავებული მიდგომით. შესაბამისად, თანასწორობის უფლება კრძალავს არა

³⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2005 წლის 19 ოქტომბრის გადაწყვეტილება no. ბს-548-134(კ-05).

³⁷ იხ. კარლჰაინც შმიდტი გერმანიის წინააღმდეგ (Karlheinz Schmidt v. Germany), განაცხადი no. 13580/88, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1994 წლის 18 ივლისის გადაწყვეტილება, §§ 24-29.

³⁸ ზარბ ადამი მალტას წინააღმდეგ (Zarb Adami v. Malta), განაცხადი no. 17209/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 20 ივნისის გადაწყვეტილება, § 76.

³⁹ საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკაში მტკიცების ტვირთის განაწილებაზე იხ. ქვემოთ.

⁴⁰ საქართველოს მოქალაქეები - ლევან ასათიანი, ირაკლი ვაჭარაძე, ლევან ბერიანიძე, ბექა ბუჩაშვილი და გოჩა გაბოძე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 4 თებერვლის გადაწყვეტილება no. 2/1/536, II-19. იხ. აგრეთვე მსჯელობა: საქართველოს მოქალაქე - ია უჯმაჯურიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, 2014 წლის 13 ნოემბრის გადაწყვეტილება no. 2/5/556, II.25.

დიფერენცირებულ მოპყრობას ზოგადად, არამედ მხოლოდ თვითმიზნურ და გაუმართლებელ განსხვავებას“.⁴¹

---

⁴¹ მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები “ახალი მემარჯვენეები” და “საქართველოს კონსერვატიული პარტია” საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება no. 1/1/493.

საქართველოს კონსტიტუცია
დისკრიმინაციის საერთო აკრძალვა

საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის თანახმად,

“ყველა ადამიანი დაბადებით თავისუფალია და კანონის წინაშე თანასწორია განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, ენისა, სქესისა, რელიგიისა, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებებისა, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილებისა, წარმოშობისა, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობისა, საცხოვრებელი ადგილისა.”

საკონსტიტუციო სასამართლოს მნიშვნელოვანი განმარტებები, რომლებიც გამოყენებული უნდა იქნეს კონსტიტუციურ სარჩელში, შესატყვისი მოთხოვნის დასასაბუთებლად

საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის კონსტიტუციურსამართლებრივი შინაარსი და მოცულობა ეტაპობრივად განიმარტებოდა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკაში. ქვემოთ განხილულია ამ განვითარების ქრონოლოგია დაბოლოს, შეჯამებულია ის მნიშვნელოვანი პრინციპები, რომლებსაც საკონსტიტუციო სასამართლო ამჟამად იყენებს დისკრიმინაციის შესახებ კონსტიტუციური სარჩელების განხილვისას და რომელთა აღნიშვნაც რეკომენდებულია კონსტიტუციურ სარჩელში, შესატყვისი არგუმენტის გასამყარებლად.

მოქმედების სფერო - დისკრიმინაციის კონსტიტუციური აკრძალვა კონსტიტუციურ უფლებებთან თუ ზოგადად კანონიერ უფლებებთან მიმართებით?

კონსტიტუციის მე-14 მუხლში მოხსენიებულია ადამიანის თავისუფლება და კანონის წინაშე თანასწორობა. ამასთან დაკავშირებით, საგულისხმოა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტება:

“ამ ნორმაში კანონის წინაშე თანასწორობა მოხსენიებულია ადამიანის თავისუფლებასთან ერთად, რაც უდავოდ მიაჩნდება თანასწორობის მნიშვნელობაზე ადამიანის თავისუფლებისათვის – ადამიანის უფლებები ერთნაირად არის თითოეული ადამიანის კუთვნილება, ამიტომ მათ უნდა ჰქონდეთ ერთნაირი ხელმისაწვდომობა მათზე (უფლებებით სარგებლობაზე), მხოლოდ მაშინ არის შესაძლებელი თავისუფლების სრულყოფილად შეგრძნება.”⁴²

უზრუნველყოფს თუ არა **კონსტიტუციის მე-14 მუხლი** თანასწორობის დაცვას მხოლოდ კონსტიტუციურ უფლებებთან, თუ მათთან ერთად კანონიერ უფლებებთან მიმართებითაც? **მე-14 მუხლის** ტექსტში არაფერი მიუთითებს იმაზე,

---

⁴² საქართველოს მოქალაქე ბესიკ ადამია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 11 აპრილის გადაწყვეტილება no. 1/1 /539, II-3.

რომ საქართველოს კონსტიტუცია თანასწორობას ადგენს მხოლოდ კონსტიტუციის **მე-2 თავით** უზრუნველყოფილ უფლებებთან, ანუ კონსტიტუციურ უფლებებთან მიმართებაში. პირიქით, **მე-14 მუხლი** მიუთითებს “კანონის წინაშე” თანასწორობაზე. შესაბამისად, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის მიმართვა შეიძლება არა მხოლოდ კონსტიტუციური უფლებებით სარგებლობისას სავარაუდოდ დისკრიმინაციულ მოპყრობაზე, არამედ, კანონიერი უფლებებისა და ინტერესებით სარგებლობისას სავარაუდოდ დისკრიმინაციული მოპყრობის კონსტიტუციასთან შესაბამისობასთან დაკავშირებითაც. მართალია, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ ორგანული კანონის თანახმად, საკონსტიტუციო სასამართლო უზრუნველყოფს ადამიანის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების და არა კანონიერი უფლება-ინტერესების დაცვას,⁴³ მაგრამ აღნიშნული გზით დაცული იქნება **კონსტიტუციის მე-14 მუხლით** უზრუნველყოფილი “კანონის წინაშე თანასწორობის ძირითადი უფლება”⁴⁴, რომელიც “ზოგადად გულისხმობს ადამიანების სამართლებრივი დაცვის თანაბარი პირობების გარანტირებას”.⁴⁵ “თანასწორობის ძირითადი უფლება სხვა კონსტიტუციური უფლებებისგან იმით განსხვავდება, რომ ის არ იცავს ცხოვრების რომელიმე განსაზღვრულ სფეროს. თანასწორობის პრინციპი მოითხოვს თანაბარ მოპყრობას ადამიანის უფლებებითა და კანონიერი ინტერესებით დაცულ ყველა სფეროში.” “თანასწორობის ძირითად არსთან კონფლიქტში მყოფი ნებისმიერი ნორმა უნდა იყოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მსჯელობის საგანი.”⁴⁶

საგულისხმოა, რომ თავად საკონსტიტუციო სასამართლო აღნიშნავს შემდეგს:

“სამართალშემოქმედს აკისრია კონკრეტული საკითხის არადისკრიმინაციულად მოწესრიგების ვალდებულება. აღნიშნული ვალდებულება თან სდევს სამართალშემოქმედების პროცესს, იმის მიუხედავად, იგი მიმართულია კონსტიტუციური უფლებებისა თუ კანონიერი ინტერესების რეგულირებისაკენ...”⁴⁷

რეკომენდებულია, კონსტიტუციური სარჩელის ავტორებმა მოითხოვონ კონსტიტუციის მე-14 მუხლის დაცვა როგორც კონსტიტუციურ უფლებებთან, ისე კანონიერ უფლებებთან მიმართებაში.

⁴³ საქართველოს ორგანული კანონი “საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ”, პირველი მუხლი.

⁴⁴ იხ. საქართველოს მოქალაქე შოთა ბერიძე და სხვები საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 31 მარტის გადაწყვეტილება no. 2/1-392, II-2.

⁴⁵ მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები “ახალი მემარჯვენეები” და “საქართველოს კონსერვატიული პარტია” საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება no. 1/1/493, II-1.

⁴⁶ *Ibid.* II-4.

⁴⁷ საქართველოს მოქალაქეები - ლევან ასათიანი, ირაკლი ვაჭარაძე, ლევან ბერიანიძე, ბექა ბუჩაშვილი და გოჩა გაბოძე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 4 თებერვლის გადაწყვეტილება no. 2/1/536, II-21.

კონსტიტუციურსამართლებრივი შინაარსი

2003 წლის 7 ნოემბრის გადაწყვეტილებაში, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ პირველად იმსჯელა **მე-14 მუხლის** კონსტიტუციურსამართლებრივ შინაარსზე:

“კანონის წინაშე თანასწორობის პრინციპი გულისხმობს ყველა იმ ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების თანაბრად აღიარებას და დაცვას, რომელიც იმყოფება თანაბარ პირობებში და კანონით განსაზღვრული საკითხის მიმართ აქვს ადეკვატური დამოკიდებულება. აღნიშნული პრინციპი მოიცავს ხელისუფლების საკანონმდებლო საქმიანობის სპექტრს, რათა მოხდეს თანაბარ პირობებსა და გარემოებებში მყოფი ინდივიდებისათვის თანაბარი პრივილეგიების მინიჭება და თანაბარი პასუხისმგებლობის დაკისრება. განსხვავებული საკანონმდებლო რეგულირება, რა თქმა უნდა, ყველა შემთხვევაში არ ჩაითვლება კანონის წინაშე თანასწორობის პრინციპის დარღვევად. კანონმდებელს უფლება აქვს, კანონით განსაზღვროს განსხვავებული პირობები, მაგრამ ეს განსხვავება უნდა იყოს დასაბუთებული, გონივრული და მიზანშეწონილი. ამასთან, უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს დიფერენცირებულობის თანაბარი დონე ერთსა და იმავე პირობებში მყოფი სუბიექტებისათვის.”⁴⁸

ამასთან, საკონსტიტუციო სასამართლომ მიუთითა კრიტერიუმებზე, რომლებსაც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო იყენებს განსხვავებული მოპყრობის მართლზომიერების შესაფასებლად. ამ გადაწყვეტილებაში საკონსტიტუციო სასამართლოს არ უმსჯელია, თუ როგორ უნდა განიმარტოს **მე-14 მუხლით** აკრძალული ნიშნების *numerus clausus* პრინციპის მიხედვით შედგენილი ჩამონათვალი. თუმცა, საკითხისადმი სასამართლოს დამოკიდებულება შემდეგი ზოგადი ფორმულირებიდან ჩანს:

“კანონის ნებისმიერი გამოყენება, რომელიც ემყარება ნებისმიერი ნიშნით დისკრიმინაციის პრინციპს, განიხილება როგორც მიზანშეუწონელი და სრულიად მიუღებელი. აქედან გამომდინარე კი, წარმოადგენს როგორც საერთაშორისო სამართლის ნორმების, ისე თანასწორობის პრინციპის დარღვევას.”⁴⁹

კონსტიტუციის მე-14 მუხლზე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ უმნიშვნელოვანესი გადაწყვეტილება მიიღო 2008 წლის 31 მარტს.⁵⁰ სასამართლოს პრაქტიკაში ეს არის ერთ-ერთი ფუძემდებლური გადაწყვეტილება, რომელიც პირველად იძლევა სიღრმისეულ განმარტებას **კონსტიტუციის მე-14 მუხლის** შინაარსისა და მოცულობის თაობაზე, სრულ შესაბამისობაშია დისკრიმინაციის

⁴⁸ მოქალაქეები - ჯანო ჯანელიძე, ნინო უბერი, ელეონორა ლაგვილავა და მურთაზ თოდრია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2003 წლის 7 ნოემბრის გადაწყვეტილება no. 2/7/219, § 1.

⁴⁹ *Idem*.

⁵⁰ საქართველოს მოქალაქე შოთა ბერიძე და სხვები საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 31 მარტის გადაწყვეტილება no. 2/1-392.

აკრძალვის საერთაშორისო სამართლის სტანდარტებთან და ამ საკითხზე სასამართლოს შემდგომ პრაქტიკას გზას უკვალავს. გადაწყვეტილებაში საკონსტიტუციო სასამართლომ პირველად განმარტა, რომ “საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლი ადგენს არა მხოლოდ კანონის წინაშე თანასწორობის ძირითად უფლებას, არამედ კანონის წინაშე თანასწორობის ფუნდამენტურ კონსტიტუციურ პრინციპს.”⁵¹ ამასთან, საკონსტიტუციო სასამართლომ ცალსახად დაადგინა, რომ დისკრიმინაციის აკრძალული ნიშნების ჩამონათვალი განვრცობითად უნდა განიმარტოს:

“ამ მუხლში არსებული ნიშნების ჩამონათვალი, ერთი შეხედვით, გრამატიკული თვალსაზრისით, ამომწურავია, მაგრამ ნორმის მიზანი გაცილებით უფრო მასშტაბურია, ვიდრე მხოლოდ მასში არსებული შეზღუდული ჩამონათვალის მიხედვით დისკრიმინაციის აკრძალვა. მხოლოდ ვიწრო გრამატიკული განმარტება გამოფიტავდა საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლს და დააკნინებდა მის მნიშვნელობას კონსტიტუციურსამართლებრივ სივრცეში.”⁵²

საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, **მე-14 მუხლი** კრძალავს როგორც პირდაპირ, ისე არაპირდაპირ დისკრიმინაციას, რადგანაც “მისი მიზანია, უზრუნველყოს თანასწორობა კანონის წინაშე, არ დაუშვას არსებითად თანასწორის განხილვა უთანასწოროდ ან პირიქით.”⁵³ საკონსტიტუციო სასამართლომ პირველად დაადგინა, რომ “კანონის წინაშე თანასწორობის მოთხოვნის დარღვევის დადგენისას არ არის სავალდებულო, რომ უთანასწორო სამართლებრივი მდგომარეობის შექმნა წარმოადგენდეს შესაბამისი ნორმის მიმღები ორგანოს მიზანს. ამ შემთხვევაში, მთავარია არა კანონმდებლის განზრახვა, არამედ რეალური შედეგი.”⁵⁴

კონსტიტუციურსამართლებრივი ფარგლები

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსა და საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკაზე დაყრდნობით, საკონსტიტუციო სასამართლომ იმსჯელა **მე-14 მუხლის** კონსტიტუციურსამართლებრივ ფარგლებზე და დაადგინა, “რომ შესაძლებელია არათანასწორი მოპყრობის კონსტიტუციურსამართლებრივი გამართლება. ამისათვის, სადავო ნორმის მიღებას უნდა ჰქონდეს საკმარისად წონადი, გონივრული და მნიშვნელოვანი მიზეზები, კანონმდებლის მოქმედება უნდა იყოს საგნობრივად გამართლებული, არათვითნებური და თანაზომიერი.”⁵⁵

საკონსტიტუციო სასამართლომ გაითვალისწინა სახელმწიფოს მიხედულების შედარებით ფართო ფარგლები სოციალურ სფეროში.⁵⁶ ამასთან, დაადგინა, რომ შეღავათების დაწესება, მოცემულ შემთხვევაში, “წარმოადგენდა ამ პირთა მიმართ

---

⁵¹ *Idem.*

⁵² *Idem.*

⁵³ *Idem.*

⁵⁴ *Ibid.*, II-6.

⁵⁵ *Ibid.*, II-7.

⁵⁶ *Idem.*

სამართლიანობის აღდგენისა და მათი სოციალური ინტერესების დაცვის ოპტიმალურ, სათანადო და აუცილებელ გზას,⁵⁷ ანუ იმსჯელა პოზიტიურ დისკრიმინაციაზე.

მეორე წამყვანი გადაწყვეტილება საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიღო **2010 წლის 27 დეკემბერს**.⁵⁸ აქ განსხვავებული მოპყრობის კონსტიტუციურობის შემოწმების კრიტერიუმები უფრო დაკონკრეტდა.

კერძოდ, ამ გადაწყვეტილების თანახმად, სასამართლომ პირველ რიგში უნდა დადგინოს:

1) პირები წარმოადგენენ თუ არა არსებითად თანასწორებს; ანუ არიან თუ არა შედარებადი კატეგორიები, ხვდებიან თუ არა ამა თუ იმ შინაარსით, კრიტერიუმით მსგავს კატეგორიაში, ანალოგიურ გარემოებებში; არიან თუ არა არსებითად თანასწორნი კონკრეტულ ვითარებასა თუ ურთიერთობებში;

2) აშკარა უნდა იყოს არსებითად თანასწორი პირების მიმართ განსხვავებული მოპყრობა (სავარაუდო პირდაპირი დისკრიმინაციისას) ან არსებითად არათანასწორი პირების მიმართ თანასწორი მოპყრობა (სავარაუდო არაპირდაპირი დისკრიმინაციისას) ამა თუ იმ ნიშნის საფუძველზე, უფლებებით დაცული სფეროების მიხედვით.⁵⁹

იმის გარკვევისთვის, სადავო ნორმა საერთოდ იწვევს თუ არა დიფერენცირებულ მოპყრობას, უნდა დადგინდეს პირთა წრე, ვისზეც სადავო ნორმა ვრცელდება და რეგულირების საგანი:⁶⁰

ა) სადავო ნორმა ეხება თუ არა არსებითად უთანასწორო პირებს და

ბ) ადგენს თუ არა მათ მიმართ თანაბარ მოპყრობას.⁶¹

“მკაცრი შეფასებისა“ და „რაციონალური დიფერენცირების“ ტესტები

სამწუხაროდ, **2010 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილებით**, საკონსტიტუციო სასამართლომ დისკრიმინაციის ნიშნებთან დაკავშირებით არასწორ პრაქტიკას ჩაუყარა საფუძველი. მიდგომა, რომ **კონსტიტუციის მე-14 მუხლი** განვრცობითად უნდა განიმარტოს და მასში მოაზრებული იქნეს ის ნიშნებიც, რომლებიც

⁵⁷ *Ibid.*, 17.

⁵⁸ მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები “ახალი მემარჯვენეები” და “საქართველოს კონსერვატიული პარტია” საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება no. 1/1/493.

⁵⁹ *Ibid.*, II-2.

⁶⁰ საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 22 დეკემბრის გადაწყვეტილება no. 1/1/477, II-69.

⁶¹ *Ibid.*, II-72.

პირდაპირ მითითებული არაა, შენარჩუნდა.⁶² თუმცა საკონსტიტუციო სასამართლო ამ გადაწყვეტილებიდან მოყოლებული, განსხვავებულ მნიშვნელობას ანიჭებს მე-14 მუხლში მოხსენიებულ “კლასიკურ” და აქ არმოხსენიებულ - “არაკლასიკურ” ნიშნებს.

კერძოდ, ნორმა, რომლითაც დადგენილი დიფერენცირება უკავშირდება კლასიკურ, სპეციფიკურ ნიშნებს ან/და ხასიათდება მაღალი ინტენსივობით, ექვემდებარება კონსტიტუციურ შემოწმებას “მკაცრი შეფასების ტესტის” ფარგლებში.⁶³ იმ შემთხვევაში, თუ სადავო ნორმიდან მომდინარე დიფერენცირება არ არის დაკავშირებული ზემოთ ხსენებულ ნიშნებთან ან ჩარევა არ ხასიათდება მაღალი ინტენსივობით, სასამართლო სადავო ნორმის კონსტიტუციურობას აფასებს “რაციონალური დიფერენცირების ტესტის” ფარგლებში.⁶⁴

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკაში მკაცრი შეფასების და რაციონალური დიფერენცირების ტესტებს შორის მნიშვნელოვანი სხვაობაა. პირველი გულისხმობს თანაზომიერების პრინციპის გამოყენებას და ლეგიტიმური მიზნის დასაბუთებისას საჭიროა იმის მტკიცება, რომ სახელმწიფოს მხრიდან ჩარევა არის აბსოლუტურად აუცილებელი, არსებობს “სახელმწიფოს დაუძლეველი ინტერესი”⁶⁵. მაშინ, როდესაც “რაციონალური დიფერენცირების ტესტის” ფარგლებში საკმარისია “ა) დიფერენცირებული მოპყრობის რაციონალურობის დასაბუთებულობა, მათ შორის, როდესაც აშკარაა დიფერენციაციის მაქსიმალური რეალისტურობა, გარდუვალობა ან საჭიროება; ბ) რეალური და რაციონალური კავშირის არსებობა დიფერენციაციის ობიექტურ მიზეზსა და მისი მოქმედების შედეგს შორის.”⁶⁶

2010 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილებაში “კლასიკური” ნიშნების მნიშვნელობა შემდეგი მსჯელობის საფუძველზე გამოიკვეთა:

---

⁶² მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები “ახალი მემარჯვენეები” და “საქართველოს კონსერვატიული პარტია” საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება no. 1/1/493, II-4.

⁶³ იხ., *Inter alia, ibid.*, II-6; საქართველოს მოქალაქე ბიჭიკო ჭონქაძე და სხვები საქართველოს ენერგეტიკის მინისტრის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 18 მარტის გადაწყვეტილება no. 2/1/473, II-6; საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 22 დეკემბრის გადაწყვეტილება no. 1/1/477, II-77; საქართველოს მოქალაქე ბესიკ ადამია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 11 აპრილის გადაწყვეტილება no. 1/1/539, II-20.

⁶⁴ იხ., *inter alia*, საქართველოს მოქალაქე ბიჭიკო ჭონქაძე და სხვები საქართველოს ენერგეტიკის მინისტრის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 18 მარტის გადაწყვეტილება no. 2/1/473, II-6.

⁶⁵ იხ., *inter alia*, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები “ახალი მემარჯვენეები” და “საქართველოს კონსერვატიული პარტია” საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება no. 1/1/493, II-6.

⁶⁶ იხ., *inter alia*, საქართველოს მოქალაქე ბიჭიკო ჭონქაძე და სხვები საქართველოს ენერგეტიკის მინისტრის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 18 მარტის გადაწყვეტილება no. 2/1/473, II-6.

“ისტორიულად, კონსტიტუციებში ხდებოდა იმ ნიშნების ჩამოთვლა, რომელთა მიხედვით, ადამიანთა ჯგუფებს აერთიანებდა მათთვის დამახასიათებელი პირადი, ფიზიკური თვისებები, კულტურული ნიშნები ან სოციალური კუთვნილება. ამ ნიშნების კონსტიტუციებში ჩამოთვლა ხდებოდა ზუსტად მათ საფუძველზე ადამიანების დისკრიმინაციის დიდი გამოცდილების არსებობის და, ამასთან, ასეთი მოპყრობის გაგრძელების შიშის გამო (საპასუხოდ).”⁶⁷

სასამართლოს გადაწყვეტილებაში ვრცელი მსჯელობაა განვითარებული იმასთან დაკავშირებით, რომ ნიშნების გარდა სხვა ფაქტორებიცაა, რომლებიც განაპირობებს საკონსტიტუციო სასამართლოს განსხვავებულ მიდგომას დიფერენციის დამდგენი ნორმების კონსტიტუციურობის შეფასებისას.⁶⁸

მაგრამ, საბოლოო ჯამში, სასამართლო ასკვნის, რომ “კლასიკური, სპეციფიური ნიშნებით დიფერენციაციისას სასამართლო იყენებს მკაცრი შეფასების ტესტს.”⁶⁹

საკონსტიტუციო სასამართლოს მსჯელობა იმის თაობაზე, რომ **კონსტიტუციის მე-14 მუხლში** მხოლოდ ის ნიშნები იქნა გათვალისწინებული, რომელთა საფუძველზე დისკრიმინაციასაც საქართველოში დიდი ისტორიული გამოცდილება აქვს, ხოლო დისკრიმინაციის “არაკლასიკური” ნიშნები მეორეხარისხოვანია, არასწორია როგორც ისტორიული, ისე სამართლებრივი თვალსაზრისით. ამ მსჯელობის შესაბამისად, მაგალითად, უნდა მივიჩნიოთ, რომ საქართველოს კონსტიტუციის მიღების დროისთვის (1995 წ.) საქართველოში კანის ფერის მიხედვით დისკრიმინაციის ისტორიულად დიდი გამოცდილება არსებობდა და ამიტომ იქნა ეს ნიშანი პირდაპირ გათვალისწინებული **მე-14 მუხლში**.

რაც შეეხება სამართლებრივი თვალსაზრისით მსჯელობის ხარვეზს, საკონსტიტუციო სასამართლოს აღნიშნული მიდგომა არ არის შესაბამისობაში ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკისთან, ვინაიდან სტრასბურგის სასამართლო არ აღიარებს დისკრიმინაციის საფუძველების იერარქიას *per se*.

მაგალითად, ოჯახური სტატუსი არ არის ნახსენები **კონვენციის მე-14 მუხლში**, როგორც აკრძალული საფუძველი. ეს საფუძველი შეიძლება მოიცავდეს, მაგალითად მშობლის სტატუსს. მშობლის სტატუსი, თავის მხრივ, შეიძლება ბიოლოგიური მშობლების გარდა, მოიცავდეს მეურვეებს და მზრუნველებს.⁷⁰

საქმეზე *მკმაიკლი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ*, ბავშვის ბიოლოგიური მამა ამტკიცებდა, რომ ის დისკრიმინაციული მოპყრობის მსხვერპლი იყო, ვინაიდან, კანონის თანახმად, მას არ ჰქონდა უფლება, ყოფილიყო ბავშვის მეურვე, ან მონაწილეობა მიეღო სამართალწარმოებაში მზრუნველის დანიშვნის თაობაზე,

⁶⁷ *Ibid.*, II-4.

⁶⁸ *Ibid.*, II-5.

⁶⁹ *Ibid.*, II-6.

⁷⁰ Interights, *Non-Discrimination in International Law, A Handbook for Practitioners*, 2011 Edition, p. 212.

ვიდრე, ბავშვის დედაზე არ დაქორწინდებოდა.⁷¹ ევროპულმა სასამართლომ არანაირი დიფერენცირება არ მოახდინა ოჯახურ სტატუსსა და კონვენციის მე-14 მუხლით პირდაპირ აკრძალულ საფუძვლებს შორის, ჩვეულებისამებრ გამოიყენა თავისი პრაქტიკით დამკვიდრებული შეფასების ტესტი, რომლის თანახმადაც, განსხვავებული მოპყრობა დისკრიმინაციულია, თუ მას არ აქვს გონივრული და ობიექტური გამართლება, ანუ, თუ არ აქვს ლეგიტიმური მიზანი, ან თუ არ არსებობს გონივრული თანაბარზომიერება ლეგიტიმურ მიზანსა და მიზნის მისაღწევად გამოყენებულ საშუალებას შორის.⁷²

სტრასბურგის სასამართლო, რასაკვირველია, აღიარებს, რომ სახელმწიფოების მიხედულების ფარგლები, დაადგინონ, არის თუ არა დიფერენცირებული მოპყრობა გამართლებული და რა ხარისხით, სხვადასხვაა, მაგრამ ფარგლები განსხვავდება გარემოებების, განსახილველი საკითხის და წინმსწრები მოვლენების შესაბამისად.⁷³ ანუ თანაბარზომიერების შეფასების სტადიაზე, ევროპული სასამართლო ადგენს, რა უფრო მნიშვნელოვანია მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში, ლეგიტიმური მიზანი, თუ პირის უფლება.

საკონსტიტუციო სასამართლოც იყენებს მიხედულების განსხვავებული ფარგლების არგუმენტს თავის მსჯელობაში:

“სახელმწიფოს მიხედულების ფარგლები განსხვავებულია, განსაკუთრებით იმის მიხედვით, რა ნიშნით ან საზოგადოებრივი ცხოვრების რომელ სფეროში ახდენს ის პირთა დიფერენციაციას. შესაბამისად, განსხვავებული მოპყრობის გონივრულობის შეფასების მასშტაბიც განსხვავებულია: ცალკეულ შემთხვევაში ის შეიძლება გულისხმობდეს ლეგიტიმური საჯარო მიზნების არსებობის დასაბუთების აუცილებლობას (როგორებიცაა, სახელმწიფო უშიშროება, საზოგადოებრივი წესრიგი, კონსტიტუციური უფლებების შეზღუდვის კონსტიტუციითვე დასახელებული კონკრეტული საჯარო ინტერესები); სხვა შემთხვევებში ხელშესახები უნდა იყოს შეზღუდვის საჭიროება თუ აუცილებლობა; ზოგჯერ შესაძლოა საკმარისი იყოს დიფერენციაციის მაქსიმალური რეალისტურობა, მათ შორის, მაგალითად, კონკრეტული გარემოებების რეალურად თავიდან აცილების შეუძლებლობის მიზეზით გამოწვეული დიფერენციაცია. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში დისკრიმინაციაზე საუბარი არ შეიძლება, თუ არათანასწორი მიდგომა ექვემდებარება გონივრულ ახსნას, გამართლებას, რაციონალიზაციას.”⁷⁴

განსხვავება ისაა, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, თანაბარზომიერების შეფასების სტადიაზე კი არა, შეფასების ტესტის შერჩევის სტადიაზევე, ავტომატურად ახდენს შემთხვევებს შორის დიფერენცირებას და

⁷¹ § 94.

⁷² *Ibid.*, § 97. ასევე იხ., მოგვიანებით მიღებული გადაწყვეტილებები: მიცი v. მალტა (Mizzi v. Malta), განაცხადი no. 26111/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 12 იანვრის გადაწყვეტილება.

⁷³ აბდულაზიზი, კაბალესი და ბალქანდალი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom), განაცხადი nos. 9214/80; 9473/81; 9474/81; ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1985 წლის 28 მაისის გადაწყვეტილება, § 78.

⁷⁴ *Idem.*

თანაც იმის მიხედვით, “კლასიკური” თუ “არაკლასიკური” საფუძვლით ჰქონდა განსხვავებულ მოპყობას ადგილი. შეიძლება ითქვას, რომ თანაბარი მნიშვნელობის საფუძვლებით განსხვავებული მოპყრობის კონსტიტუციურობის დადგენისას საკონსტიტუციო სასამართლო დისკრიმინაციულ მეთოდს იყენებს.

ამ გზით, საკონსტიტუციო სასამართლო, არაპირდაპირ, ადამიანის უფლებათა იერარქიას ადგენს, ვინაიდან განსხვავებული მოპყრობის საუფძვლები/ნიშნები, გარკვეულწილად, ამა თუ იმ უფლებას უკავშირდება. მაგალითად, ვინაიდან ოჯახური სტატუსი არ არის საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლში მოხსენიებული, მაგრამ არის პოლიტიკური შეხედულებები, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო არაპირდაპირ მიიჩნევს, რომ უფლება გამოხატვის თავისუფლებაზე ზოგადად (და არა საქმის კონკრეტული გარემოებებიდან გამომდინარე) უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე უფლება პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცულობაზე, რადგან თუ განსხვავებული მოპყრობა სავარაუდოდ პოლიტიკური შეხედულების საფუძველზე ხდება, ავტომატურად გამოიყენება მკაცრი შეფასების ტესტი, ხოლო ოჯახური სტატუსის შემთხვევაში მკაცრი შეფასების ტესტის გამოყენება დამოკიდებული იქნება მეორე ბუნდოვან კრიტერიუმზე, როგორცაა “ჩარევის ინტენსივობა”.

მაგალითად, 2014 წლის 4 თებერვლის გადაწყვეტილებაში, დადგინდა, რომ “სექსუალური ქცევა და ორიენტაცია არ მიეკუთვნება კონსტიტუციის მე-14 მუხლით გათვალისწინებულ დიფერენცირების კლასიკურ ნიშნებს. შესაბამისად, დიფერენცირება არ უკავშირდება კონსტიტუციის მე-14 მუხლში ჩამოთვლილ ნიშნებს და არ არსებობს დიფერენცირების კლასიკური ნიშნის საფუძვლით მკაცრი ტესტის გამოყენების წინაპირობა.”⁷⁵

ამ კონტექსტში საჭიროა ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციის აღნიშვნა, რომელიც სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის ნიშნით დისკრიმინაციასთან ბრძოლას ეხება.⁷⁶ რეკომენდაციის თანახმად, დაუშვებელია სექსუალური ორიენტაციის ან გენდერული იდენტობის ნიშნით დისკრიმინაციის ნებისმიერი ფორმის გამართლება კულტურულ, ტრადიციულ ან რელიგიურ შეხედულებებზე, ან “დომინანტურ კულტურაზე” მითითებით.⁷⁷

როგორც ითქვა, შეფასების რომელ ტესტს გამოიყენებს სასამართლო, ასევე დამოკიდებულია უთანასწორო მოპყრობის ინტენსივობაზე. კერძოდ, 2014 წლის 4 თებერვლის გადაწყვეტილებაში საკონსტიტუციო სასამართლომ საბოლოოდ მკაცრი შეფასების ტესტი გამოიყენა, რადგან მხედველობაში მიიღო “არსებითად თანასწორი პირები რამდენად მნიშვნელოვნად განსხვავებულ პირობებში მოექცევიან, ანუ დიფერენცია რამდენად მკვეთრად დააცილებს თანასწორ

⁷⁵ საქართველოს მოქალაქეები - ლევან ასათიანი, ირაკლი ვაჭარაძე, ლევან ბერიანიძე, ბექა ბუჩაშვილი და გოჩა გაბოძე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 4 თებერვლის გადაწყვეტილება no. 2/1/536, II-28.

⁷⁶ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია CM/Rec(2010)5 წევრი სახელმწიფოების მიმართ სექსუალური ორიენტაციის ან გენდერული იდენტობის ნიშნით დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებებზე.

⁷⁷ *Ibid.*, პრეამბულა.

პირებს კონკრეტულ საზოგადოებრივ ურთიერთობაში მონაწილეობის თანაბარი შესაძლებლობებისაგან”.⁷⁸

მიუხედავად მე-14 მუხლზე არსებული მრავალრიცხოვანი გადაწყვეტილებებისა, “ინტენსიური ჩარევის” კრიტერიუმი მაინც ბუნდოვანია შემდეგი მიზეზების გამო:

თუ არსებითად მსგავს მდგომარეობაში მყოფი პირების მიმართ ადგილი არ ჰქონია განსხვავებულ მოპყობას, დისკრიმინაციაც არ არსებობს. ანუ პირებს ან ეპყრობიან, ან არ ეპყრობიან განსხვავებულად. იმის დადგენა, მოყრობა “მნიშვნელოვნად განსხვავებულია” თუ “არამნიშვნელოვნად განსხვავებული” - სავარაუდო დაზარალებულისთვისაც არარელევანტურია, სტრასბურგის სასამართლოს პრაქტიკისთვისაც უცნობია და არც საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებებიდან არ იკვეთება ამ ტერმინების ხელშესახები, განმსაზღვრელი ნიშნები.

ძალზე მნიშვნელოვანია ის ფაქტორი, რომ “ინტენსიური ჩარევის” კრიტერიუმი, რომელიც საკონსტიტუციო სასამართლოს აქვს შემუშავებული, პირდაპირ დისკრიმინაციაზეა მორგებული. ეს კრიტერიუმი რაიმე ქმედითი და ფუნქციური დატვირთვის შემთხვევაშიც კი, სავარაუდო არაპირდაპირი დისკრიმინაციის შემთხვევაში გამოუსადეგარია.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო განმარტავს, რომ დისკრიმინაციის აკრძალული საფუძვლების იერარქიულობის დადგენისას ის ემყარება საზღვარგარეთის კონსტიტუციებისა და საერთაშორისო სასამართლებრივი დოკუმენტების გამოცდილებას:

“საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლი, ისევე როგორც სხვა სახელმწიფოთა კონსტიტუციები და ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებული საერთაშორისო დოკუმენტები, იძლევა გარკვეული ნიშნების ჩამონათვალს, რომელიც მიემართება კანონმდებელს და უთითებს, თუ რომელ საფუძვლებს არ უნდა უკავშირდებოდეს არათანაბარი მოპყრობა. ჩამონათვალში მითითებული ნიშნები მომდინარეობს ადამიანის იდენტობის გამომხატველი ფაქტორებიდან, ემყარება მათი ღირსების პატივისცემას და გააჩნია თავისი ისტორიული წანამდღვრები. ხსენებული ნიშნების საფუძველზე დიფერენცირება წარმოადგენს დისკრიმინაციის მომეტებული რისკის მატარებელ შემთხვევებს და კანონმდებლისაგან მოითხოვს განსაკუთრებულ ყურადღებას. აღნიშნული განპირობებულია ადამიანთა სოციალურ სტატუსში რაიმე ფორმის იერარქიულობის დაუშვებლობით. ჩამონათვალის არსებობა ამ ნიშნებთან დაკავშირებულ ადამიანთა დიფერენცირების შემთხვევების უპირატეს შეზღუდვაზე მიუთითებს.”⁷⁹

⁷⁸ მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები “ახალი მემარჯვენეები” და “საქართველოს კონსერვატიული პარტია” საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება no. 1/1/493, II-6; საქართველოს მოქალაქეები - ლევან ასათიანი, ირაკლი ვაჭარაძე, ლევან ბერიანიძე, ბექა ბუჩაშვილი და გოჩა გაბოძე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 4 თებერვლის გადაწყვეტილება no. 2/1/536, II-30.

⁷⁹ საქართველოს მოქალაქე ბიჭიკო ჭონქაძე და სხვები საქართველოს ენერგეტიკის მინისტრის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 18

მაშინ, როდესაც ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-12 მუხლზე ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის განმარტებითი ბარათის თანახმად:

“[მე-12 დამატებითი ოქმის] პირველ მუხლში ჩამოთვლილი დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძვლების სია კონვენციის მე-14 მუხლის სიის იდენტურია. საკითხის გადაწყვეტის ეს გზა უპირატესად იქნა მიჩნეული სხვებთან შედარებით. მაგალითად იმას, რომ პირდაპირ გათვალისწინებული ყოფილიყო ზოგიერთი დამატებითი დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძველი (მაგალითად, შეზღუდული შესაძლებლობა ფიზიკური თუ ფსიქიკური ნიშნით, სექსუალური ორიენტაცია, ან ასაკი). არა იმიტომ, რომ ავტორებს გაცნობიერებული არ აქვთ ამ საფუძვლების განსაკუთრებული მნიშვნელობა დღევანდელ საზოგადოებაში კონვენციის მე-14 მუხლის მომზადების პერიოდთან შედარებით; არამედ იმიტომ, რომ არ იქნა მიჩნეული საჭიროდ ასეთი ჩართვა სამართლებრივი თვალსაზრისით, ვინაიდან დისკრიმინაციის საფუძვლები ამოუწურავია და რომელიმე საფუძვლის გათვალისწინება გამოიწვევდა შეუფერებელ *a contrario* განმარტებებს იმ საფუძვლებთან მიმართებაში, რომლებიც არ იქნა გათვალისწინებული.”⁸⁰

საკონსტიტუციო სასამართლო კი გამომდინარე იქიდან, რომ კონსტიტუციის მე-14 მუხლი ათწლეულების წინანდელი საერთაშორისო დოკუმენტების ანალოგიით⁸¹ დაიწერა ისე, რომ კონსტიტუციის ავტორებმა არ გაითვალისწინეს საერთაშორისო სასამართლოების და ორგანიზაციების პრაქტიკა, თუ ეს ნორმები ევოლუციურად როგორ განიმარტა,⁸² უშვებს იგივე შეცდომას და განასხვავებს კლასიკური და არაკლასიკური ნიშნებს.

აღსანიშნავია, რომ რაციონალური დიფერენცირების და მკაცრი შეფასების ტესტები ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, სავსებით განსხვავებულ კონტექსტში გამოიყენება იმისდა მიხედვით, ინდივიდუალურ ინტერესში ჩარევას აქვს ადგილი (რაციონალური დიფერენცირების ტესტი),⁸³ თუ ფუძემდებლურ უფლებაში (მკაცრი შეფასების ტესტი).⁸⁴

ზემოთ მოყვანილი მსჯელობის საფუძველზე, რეკომენდებულია, კონსტიტუციური სარჩელის ავტორებმა მოითხოვონ მკაცრი შეფასების ტესტის

მარტის გადაწყვეტილება no. 2/1/473, II-1.

⁸⁰ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-12 ოქმის განმარტებითი ბარათი, მიღებული ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მიერ 2000 წლის 26 ივნისს, §§ 20, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/177.htm>, [ბოლოს ნანახია 30.11.2014].

⁸¹ ამაში არ ითვლება საფუძვლების *numerus clausus* პრინციპით ჩამოთვლა, ვინაიდან, საერთაშორისო ხელშეკრულებების უმეტესობა ამოუწურავად ითვალისწინებს დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძვლებს.

⁸² ამასთან დაკავშირებით იხ., ნანა მჭედლიძე, ”საკუთრების უფლების მიმოხილვა “საქართველოს კონსტიტუციაში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის თაობაზე” საქართველოს კონსტიტუციური კანონის პროექტის მიხედვით, http://www.parliament.ge/publicdebates/article_2.pdf, [ბოლოს ნანახია 30.11.2014].

⁸³ იხ., *inter alia*, ნებია v. ნიუ იორკი (Nebbia v. New York), 291 U.S. 502 (1934).

⁸⁴ იხ., *inter alia*, გრისვოლდი v. კონექტიკუტი, (Griswold v. Connecticut), 381 U.S. 479 (1965).

გამოყენება აკრძალული საფუძვლისა და ჩარევის ინტენსივობისგან დამოუკიდებლად.

ქვეყნის თანაბარი განვითარება

საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის თანახმად,

“სახელმწიფო ზრუნავს ქვეყნის მთელი ტერიტორიის თანაბარი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის. მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური პროგრესის უზრუნველსაყოფად კანონი ადგენს შეღავათებს.”

კონსტიტუციურსამართლებრივი შინაარსი

ის ფაქტი, რომ საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლი საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავითაა გათვალისწინებული, უპირობოდ არ ნიშნავს იმას, რომ მუხლი ძირითად უფლებას იცავს და მოსარჩელეს შეუძლია მასზე თავისი კონსტიტუციურსამართლებრივი პრეტენზია დააფუძნოს. საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლი გამოხატავს ერთგვარ სოლიდარობას სახელმწიფოს მხრიდან მისი შემადგენელი ტერიტორიული კორპორაციების მიმართ. ამ თვალსაზრისით, ურთიერთობას ორი სუბიექტი ჰყავს სახელმწიფოსა და ტერიტორიული კორპორაციის სახით და ამ ურთიერთობაში ფიზიკური პირის პირდაპირი მონაწილეობა კონსტიტუციით არ მოიაზრება.⁸⁵

საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის პირველი წინადადება არ ადგენს ძირითად უფლებას, მის შინაარსსა და ფარგლებს. აქ საუბარია სახელმწიფოს სამომავლო მოქმედებებზე და არა რეალურად არსებულ, აღიარებულ და გარანტირებულ ძირითად უფლებაზე.⁸⁶ სადავო ნორმის კონსტიტუციურსამართლებრივი შეფასება საქართველოს კონსტიტუციის ამ მუხლთან მიმართებით ვერ განხორციელდება განცალკევებულად და შესაძლებელია მხოლოდ ძირითადი უფლებების დამდგენ ნორმებთან კავშირში. სადავო ნორმის კონსტიტუციურ პრინციპებთან შესაბამისობის დადგენა ვერ მოხდება იზოლირებულად: “მართალია, კონსტიტუციური პრინციპები არ აყალიბებს ძირითად უფლებებს, მაგრამ გასაჩივრებული ნორმატიული აქტი ასევე ექვემდებარება გადამოწმებას კონსტიტუციის ფუძემდებლურ პრინციპებთან მიმართებით, კონსტიტუციის ცალკეულ ნორმებთან კავშირში და ამ თვალსაზრისით, მსჯელობა უნდა წარიმართოს ერთიან კონტექსტში.”⁸⁷

ვინაიდან 31-ე მუხლი ადამიანის უფლებას არ ითვალისწინებს, მას მხოლოდ კომპლემენტარული, დამხმარე ხასიათი აქვს საკონსტიტუციო სამართალწარმოებაში. შესაბამისად, კონსტიტუციური სარჩელის ავტორი ვერ იმსჯელებს სავარაუდო დისკრიმინაციულ მოპყრობაზე მხოლოდ საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლთან მიმართებით. წინააღმდეგ შემთხვევაში, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო კონსტიტუციურ სარჩელს, შესაბამის ნაწილში, არსებითად განსახილველად არ მიიღებს.

⁸⁵ საქართველოს მოქალაქე შოთა ბერიძე და სხვები საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 31 მარტის გადაწყვეტილება no. 2/1-392, II-19.

⁸⁶ *Ibid.*, II-20.

⁸⁷ *Ibid.*, II-21.

ქორწინების უფლება, ოჯახის კეთილდღეობა და მეუღლეთა თანასწორობა

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-12 მუხლი უზრუნველყოფს ქორწინების უფლებას და ადგენს:

“საქორწინო ასაკის მამაკაცსა და ქალს აქვთ ქორწინებისა და ოჯახის შექმნის უფლება ეროვნული კანონების შესაბამისად, რომლებიც აწესრიგებენ ამ უფლების განხორციელებას.”

ევროპული კონვენციის მე-7 ოქმის მე-5 მუხლი უზრუნველყოფს მეუღლეთა თანასწორობას და ადგენს:

“მეუღლეები სარგებლობენ კერძოსამართლებრივი ხასიათის თანაბარი უფლებებითა და მოვალეობებით ერთმანეთს შორის და შვილებთან ურთიერთობაში, როგორც დაქორწინების დროს, ისე ქორწინების განმავლობაში და მისი შეწყვეტის შემთხვევაში. ეს მუხლი ვერ დააბრკოლებს სახელმწიფოს, განახორციელოს ბავშვების ინტერესებისათვის აუცილებელი ღონისძიებანი.”

საქართველოს კონსტიტუციის 36-ე მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად,

“1. ქორწინება ემყარება მეუღლეთა უფლებრივ თანასწორობასა და ნებაყოფლობას.”

სამოქალაქო კოდექსის მუხლი 1106 ქორწინების ცნებას განსაზღვრავს, როგორც ქალისა და მამაკაცის კავშირს:

“ქორწინება არის ოჯახის შექმნის მიზნით ქალისა და მამაკაცის ნებაყოფლობითი კავშირი, რომელიც რეგისტრირებულია საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედი საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში...”

ქორწინების უფლება

1950 წელს მიღებული კონვენციის მე-12 მუხლი პირდაპირ მიუთითებს ქალსა და მამაკაცზე, მაგრამ 1984 წელს მიღებული მე-7 ოქმის მე-5 მუხლი უკვე ზოგადად მეუღლეებს მოიხსენიებს, სქესის დაკონკრეტების გარეშე. 1995 წლის საქართველოს კონსტიტუცია უთითებს მეუღლეებზე, ხოლო 1997 წლის სამოქალაქო კოდექსი მოიხსენიებს ქალსა და მამაკაცს.

მნიშვნელოვანია ევროპული კონვენციის მე-12 მუხლში მითითება “ეროვნულ კანონებზე”. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო აღიარებს, რომ უფლების რეალიზება “ექვემდებარება ხელშემკვრელი სახელმწიფოების შიდასახელმწიფოებრივ სამართალს”. მაგრამ სტრასბურგის სასამართლო იქვე განმარტავს, რომ ეროვნული სამართალი ისეთნაირად არ უნდა ზღუდავდეს და

აკნინებდეს ქორწინების უფლებას, რომ უფლების ძირეული არსი დაარღვიოს.⁸⁸ ამიტომ თავის გადაწყვეტილებებში, ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს მოუწია შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის ნორმების შეფარდების შეფასება კონვენციასთან შესაბამისობის თვალსაზრისით, მიუხედავად იმისა, რომ **მე-12 მუხლი** ქორწინების უფლების რეგლამენტაციას ხელშემკვრელი სახელმწიფოების პრეროგატივად მიიჩნევს.

ამ კონტექსტში, საგულისხმოა, თუ როგორ შეიცვალა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიდგომა ტრანსსექსუალთა ქორწინების უფლებასთან დაკავშირებით, რომლებმაც სქესი ოპერაციული ჩარევის შედეგად შეიცვალეს და მოინდომეს საპირისპირო სქესის პირზე დაქორწინება. თავდაპირველად, სასამართლომ ქორწინების ტრადიციული გაგების მნიშვნელობა გაითვალისწინა; შესაბამისად, გაამართლა ქორწინების კონტექსტში სახელმწიფოს მიერ პირის სქესის დადგენისას ბიოლოგიური კრიტერიუმების გამოყენება. ევროპული სასამართლოს ადრინდელი გადაწყვეტილებებით, ეს საკითხი ხელშემკვრელი სახელმწიფოს ეროვნული სამართლით არის გადასაწყვეტი.⁸⁹

მოგვიანებით, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ უარი თქვა ამ მიდგომაზე. სასამართლომ დაადგინა, რომ **მე-12 მუხლის** ფორმულირება მამაკაცისა და ქალის ქორწინების უფლებაზე მხოლოდ ბიოლოგიური კრიტერიუმით განსაზღვრული გენდერით არ უნდა განმარტებულიყო. ევროპულმა სასამართლომ გაითვალისწინა ის კარდინალური სოციალური ცვლილებები, რასაც ადგილი ჰქონდა ქორწინების ინსტიტუტში კონვენციის მიღების შემდგომ და ტრანსსექსუალობასთან მიმართებით მედიცინისა და ზოგადად, მეცნიერების განვითარება. სასამართლომ აღნიშნა, რომ ტრანსსექსუალი პირის ქორწინება თავისი ბიოლოგიური სქესის პირზე ფართოდ იქნა მიღებული საზოგადოების მიერ. შესაბამისად ტრანსსექსუალის მიერ თავისი ბიოლოგიური სქესის წარმომადგენელზე დაქორწინებაზე ეროვნული სამართლით უარის თქმა **კონვენციის მე-12 მუხლს** ყველა შემთხვევაში არღვევს.⁹⁰

საქმეზე *შალკი და კოფი ავსტრიის წინააღმდეგ* ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს პირველად მოუწია, ემსჯელა ერთსქესიან პირთა ქორწინების უფლებაზე. განმცხადებლები იყვნენ სტაბილურ ურთიერთობაში მყოფი ერთსქესიანი წყვილი, რომელმაც ავსტრიის ხელისუფლებას ქორწინებაზე მოსთხოვა ნებართვა. განმცხადებლებს უარი ეთქვათ ამ მოთხოვნაზე იმ საფუძველით, რომ ქორწინება შეიძლებოდა, შემდგარიყო მხოლოდ სხვადასხვა

⁸⁸ ბ. და ლ. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (B. and L. v. the United Kingdom), განაცხადი no. 36536/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 13 სექტემბრის გადაწყვეტილება, § 34.

⁸⁹ შევილდი და ჰორშამი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Sheffield and Horsham v. the United Kingdom), განაცხადი nos. 22885/93, 23390/94, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 1998 წლის 30 ივლისის გადაწყვეტილება, § 67; კოსეი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Cossey v. the United Kingdom), განაცხადი no. 10843/84, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1990 წლის 27 სექტემბრის გადაწყვეტილება, § 46.

⁹⁰ ქრისტინ გუდვინი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Christine Goodwin v. the United Kingdom), განაცხადი no. 28957/95, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2002 წლის 11 ივლისის გადაწყვეტილება, §§ 100-04.

სქესის პირებს შორის. ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში განმცხადებლებმა იდავეს იმის თაობაზე, რომ განიცადეს დისკრიმინაცია მე-12 მუხლის საწინააღმდეგოდ სექსუალური ორიენტაციის საფუძველზე.⁹¹

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებს შორის არ არსებობდა კონსესუსი ერთსქესიან პირთა ქორწინებაზე. ვინაიდან ქორწინებას ღრმად ფესვგადგმული სოციალური და კულტურული დატვირთვა აქვს, რაც განსხვავდება ქვეყნების მიხედვით, მოცემულ სფეროში ქორწინების უფლების რეგლამენტაცია სწორედ ეროვნული ხელისუფლების პრეროგატივაა.⁹²

სასამართლომ დაადგინა, რომ კონვენცია არ აკისრებდა ავსტრიის ხელისუფლებას ვალდებულებას, ქორწინების უფლება მიეცა ერთსქესიანი წყვილებისთვის. შესაბამისად, არ დარღვეულა კონვენციის მე-12 მუხლი.⁹³

ცხადია, აღნიშნულ გადაწყვეტილებაში, ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს უარი არ უთქვამს ევოლუციური განმარტების პრინციპზე, რომლის თანახმადაც, კონვენცია ცოცხალი დოკუმენტია და განმარტებული უნდა იქნეს თანამედროვეობის პირობებში.⁹⁴ უბრალოდ, სასამართლო არ დაეთანხმა განმცხადებლებს იმაში, რომ კონვენციის მიღებიდან მოყოლებული, ქორწინების ინსტიტუტმა იმდაგვარი სოციალური ცვლილებები განიცადა, რომ მოეცვა ერთსქესიან წყვილებს შორის ქორწინებაც, ტრანსსექსუალებისგან განსხვავებით.⁹⁵ გადაწყვეტილების მიღების მომენტში, ასეთ ცვლილებას ევროპული კონსესუსი არ ადასტურებდა, რადგან მხოლოდ ექვსი სახელმწიფო (ბელგია, ნიდერლანდები, ნორვეგია, პორტუგალია, ესპანეთი და შვედეთი) რთავდა ნებას ერთსქესიან პირებს ქორწინებაზე.⁹⁶

ევროპული კონსესუსი არ ნიშნავს იმას, რომ ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოთა აბსოლუტური უმრავლესობა ერთგვაროვნად უნდა არეგულირებდეს ამა თუ იმ საკითხს. კეთილსინდისიერი წინააღმდეგობის შესახებ საქმეზე *ბაიათიანი სომხეთის წინააღმდეგ*, სტრასბურგის სასამართლომ დაადგინა, რომ ევროპული კონსესუსი “თითქმის” მიღწეული იყო, ვინაიდან 47 წევრი ქვეყნიდან მხოლოდ

---

⁹¹ შალკი და კოფი ავსტრიის წინააღმდეგ (Schalk and Kopf v. Austria), განაცხადი no. 30141/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 24 ივნისის გადაწყვეტილება.

⁹² *Ibid.* § 62.

⁹³ *Ibid.* §§ 63-64.

⁹⁴ იხ. ევოლუციურ განმარტებაზე, *inter alia*, ე.ბ. საფრანგეთის წინააღმდეგ (E.B. v. France), განაცხადი no. 43546/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2008 წლის 22 იანვრის გადაწყვეტილება, § 92.

⁹⁵ შალკი და კოფი ავსტრიის წინააღმდეგ (Schalk and Kopf v. Austria), განაცხადი no. 30141/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 24 ივნისის გადაწყვეტილება, § 58.

⁹⁶ შალკი და კოფი ავსტრიის წინააღმდეგ (Schalk and Kopf v. Austria), განაცხადი no. 30141/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 24 ივნისის გადაწყვეტილება, § 27.

ოთხი ქვეყანა და მოპასუხე სახელმწიფო ითვალისწინებდა განსხვავებულ რეგლამენტაციას, რაც კონსესუსზე მეტყველებდა.⁹⁷

ამრიგად, მოცემულ ეტაპზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო არ მიიჩნევს, რომ ევროპული კონვენციის მე-12 მუხლი აკისრებს ვალდებულებას ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებს, ერთსქესიან პირებს ნება დართონ ქორწინებაზე.

ოჯახის კეთილდღეობა

კონვენციის მე-8 მუხლის თანახმად,

“1. ყველას აქვს უფლება, რომ დაცული იყოს მისი პირადი და ოჯახური ცხოვრება....”

2. დაუშვებელია ამ უფლების განხორციელებაში საჯარო ხელისუფლების ჩარევა, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ასეთი ჩარევა ხორციელდება კანონის შესაბამისად და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისათვის, უწყესრიგობისა თუ დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობისა ან მორალის, ანდა სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად.”

საქართველოს კონსტიტუციის 36-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად,

“2. სახელმწიფო ხელს უწყობს ოჯახის კეთილდღეობას.”

ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ერთი და იგივე სქესის წყვილთა თანაცხოვრება **მე-8 მუხლის** მნიშვნელობით, მოიაზრება როგორც პირად ცხოვრებაში,⁹⁸ ასევე ოჯახურ ცხოვრებაში.⁹⁹

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო არ იზიარებს მოსაზრებას, რომ ერთი და იგივე სქესის პირთა ქორწინების უფლება გამომდინარეობს ევროპული **კონვენციის მე-8 მუხლიდან მე-14 მუხლთან** ერთობლიობაში. კონვენცია ერთობლიობაში უნდა იქნეს წაკითხული და მისი მუხლები ერთმანეთთან შეთანხმებაში უნდა იქნეს განმარტებული.¹⁰⁰ შესაბამისად, რადგანაც სასამართლომ დაადგინა, რომ **კონვენციის მე-12 მუხლი** არ ავალდებულებს ხელშემკვრელ

⁹⁷ ბაიათიანი სომხეთის წინააღმდეგ (Bayatyan v. Armenia), განაცხადი no. 23459/03, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2011 წლის 7 ივლისის გადაწყვეტილება, § 103.

⁹⁸ შალკი და კოფი ავსტრიის წინააღმდეგ (Schalk and Kopf v. Austria), განაცხადი no. 30141/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 24 ივნისის გადაწყვეტილება, § 90.

⁹⁹ *Ibid.*, § 94.

¹⁰⁰ ჯონსტონი და სხვები ირლანდიის წინააღმდეგ (Johnston and Others v. Ireland), განაცხადი no. 9697/82, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1986 წლის 18 დეკემბრის გადაწყვეტილება, § 57).

სახელმწიფოებს, მისცენ ერთი და იმავე სქესის პირებს ქორწინების უფლება, არც **მე-14 მუხლი** **მე-8 მუხლთან** (რომელიც უფრო ზოგადი დანიშნულებისა და მოცულობის დებულებას შეიცავს) ერთად აღებული, არ შეიძლება განიმარტოს, რომ ამ ვალდებულებას აკისრებდეს სახელმწიფოებს.¹⁰¹

აქედან გამომდინარე, სასამართლო მიიჩნევს, რომ სახელმწიფოებს, მათ შორის, საქართველოს, ჯერ კიდევ შეუძლიათ როგორც **კონვენციის მე-12 მუხლით**, ასევე ერთად აღებული **მე-14 და მე-8 მუხლებით**, მხოლოდ სხვადასხვა სქესის პირებს მისცენ ქორწინების უფლება.¹⁰² მაგრამ, მოცემულ საკითხზე ევროპული კონსესუსის მიღწევის შემთხვევაში საქართველოს მოუწევს თავისი კანონმდებლობისა და პრაქტიკის ადამიანის უფლებათა ევროპულ სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანა.¹⁰³ **წინააღმდეგ შემთხვევაში ადვოკატებს შეეძლებათ სავარაუდო დისკრიმინაციული მოპყრობის მტკიცება ევროპულ სტანდარტებზე დაყრდნობით.**

მეუღლეთა თანასწორობა

ევროპული კონვენციის მე-7 ოქმის მე-5 მუხლი უზრუნველყოფს მეუღლეთა თანასწორობას და ადგენს,

“მეუღლეები სარგებლობენ კერძოსამართლებრივი ხასიათის თანაბარი უფლებებითა და მოვალეობებით ერთმანეთს შორის და შვილებთან ურთიერთობაში, როგორც დაქორწინების დროს, ისე ქორწინების განმავლობაში და მისი შეწყვეტის შემთხვევაში. ეს მუხლი ვერ დააბრკოლებს სახელმწიფოს, განახორციელოს ბავშვების ინტერესებისათვის აუცილებელი ღონისძიებანი.”

საქართველოს კონსტიტუციის 36-ე მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად,

“1. ქორწინება ემყარება მეუღლეთა უფლებრივ თანასწორობასა და ნებაყოფლობას.”

ევროპული კონვენციის მე-7 ოქმზე არსებული განმარტებითი ბარათის თანახმად, **მე-5 მუხლი** გულისხმობს მეუღლეთა თანაბარ უფლება-მოვალეობებს დაქორწინების დროს, ქორწინების განმავლობაში და განქორწინების

¹⁰¹ შალკი და კოფი ავსტრიის წინააღმდეგ (Schalk and Kopf v. Austria), განაცხადი no. 30141/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 24 ივნისის გადაწყვეტილება, § 101.

¹⁰² *Ibid.*, §108.

¹⁰³ Cf. საქართველოს მოქალაქე სალომე წერეთელი-სტივენსი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 23 ივნისის გადაწყვეტილება no. 2/2425, II-12.

შემთხვევაში.¹⁰⁴ ეს უფლება-მოვალეობები კერძოსამართლებრივი ხასიათისაა. **მე-5 მუხლი** უზრუნველყოფს თანასწორობას პირად ურთიერთობებში, მეუღლეების საკუთრებასთან მიმართებით და ბავშვებთან დაკავშირებით. "შესაბამისად, მე-5 მუხლი არ ვრცელდება სისხლის, ადმინისტრაციულ, საგადასახადო, სოციალური დაცვის, საეკლესიო თუ შრომის სამართალზე."¹⁰⁵

ის ფაქტი, რომ **მე-5 მუხლი** უზრუნველყოფს მშობლების თანაბარ უფლება-მოვალეობებს ბავშვებთან ურთიერთობაში, არ ნიშნავს იმას, რომ სახელმწიფოს არ შეუძლია გაატაროს ბავშვების ინტერესების დასაცავად აუცილებელი ღონისძიებები.¹⁰⁶ ამასთან დაკავშირებით, რელიგანტურია **კონვენციის მე-8** (პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცულობის უფლება) და **მე-14 მუხლები** (დისკრიმინაციის აკრძალვა).

მე-5 მუხლი შეეხება მეუღლეებს და შესაბამისად, მისი მოქმედება არ ვრცელდება ქორწინების წინა პერიოდზე და შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობით განსაზღვრულ ქორწინების უფლებაზე.¹⁰⁷

დაბოლოს, **მე-7 ოქმის მე-5 მუხლი** არ უნდა იქნეს გაგებული ისე, რომ უკრძალავდეს ეროვნული ხელისუფლების ორგანოებს, გაითვალისწინონ ყველა შესაბამისი ფაქტორი განქორწინების შემთხვევაში ქონების გაყოფისას.¹⁰⁸

ადამიანის უფლებათა ევროპულ კომისიას დადასტურებული აქვს, რომ **მე-7 ოქმის მე-5 მუხლი** შეეხება მეუღლეთა მხოლოდ კერძოსამართლებრივ უფლებებსა და მოვალეობებს. "შესაბამისად, მე-5 მუხლი სახელმწიფოს ძირითადად აკისრებს პოზიტიურ ვალდებულებას, უზრუნველყოს დამაკმაყოფილებელი საკანონმდებლო ჩარჩოები, რომელიც ბავშვებთან ურთიერთობაში წამოჭრილ საკითხებზე მეუღლეებს თანაბარ უფლება-მოვალეობებს მიანიჭებს."¹⁰⁹

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო იზიარებს კომისიის მოსაზრებას პოზიტიური ვალდებულების დატვირთვის შესახებ.¹¹⁰ საგულისხმოა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, რომელიც კანონის კონვენციასთან შესაბამისობას *in abstracto* არ ამოწმებს, მოცემულ შემთხვევაში, ინტერესდება

¹⁰⁴ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-7 ოქმის განმარტებითი ბარათი, მიღებული ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მიერ, § 34. <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/117.htm>, [ბოლოს ნანახია 30.11.2014].

¹⁰⁵ *Ibid.*, § 35.

¹⁰⁶ *Ibid.*, § 36.

¹⁰⁷ *Ibid.*, § 37.

¹⁰⁸ *Ibid.*, § 38.

¹⁰⁹ პურტონენი ფინეთის წინააღმდეგ (*Purtonen v. Finland*), განაცხადი no. 32700/96, ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიის 1998 წლის 9 სექტემბრის განჩინება, §1; ჩერნეკი ავსტრიის წინააღმდეგ (*Cernecki v. Austria*), განაცხადი no. 31061/96, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 11 ივლისის განჩინება.

¹¹⁰ მონორი უნგრეთისა და რუმინეთის წინააღმდეგ (*Monory v. Hungary and Romania*), განაცხადი no. 71099/01, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 17 თებერვლის განჩინება, § 4.

იმით, რამდენად არის სახელმწიფოს მიერ უზრუნველყოფილი საკანონმდებლო ჩარჩოები ევროპულ კონვენციასთან შესაბამისობაში.¹¹¹

მე-7 ოქმის მე-5 მუხლი ხელს არ უშლის სახელმწიფოებს, გაატარონ აუცილებელი ღონისძიებები ბავშვების ინტერესების დასაცავად. ამ ღონისძიებების მართლზომიერების შემოწმებისას ევროპული სასამართლო, **მე-7 ოქმზე** მინისტრთა კომიტეტის განმარტებით ბარათზე დაყრდნობით, იყენებს “დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუცილებლობის” ტესტს, რომელიც **კონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტშია** მოცემული. ანუ, ეროვნულ კანონმდებლობაზე დაყრდნობით, სახელმწიფოს შეუძლია ჩაერიოს მეუღლეთა თანასწორობის უფლებაში ლეგიტიმური მიზნის (ბავშვის ინტერესები) მისაღწევად და ეს ჩარევა აუცილებელი უნდა იყოს დემოკრატიულ საზოგადოებაში. აუცილებლობა დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ევროპული სასამართლოს დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად ნიშნავს, რომ ეროვნულ დონეზე უფლებაში ჩარევა “მწვავე სოციალურ საჭიროებას” წარმოადგენდა და თანაბარზომიერი საშუალება იყო დასახული ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად. სახელმწიფოს შეუძლია თავისი მიხედვლებით განსაზღვროს, რამდენად აუცილებელია ჩარევა. თუმცა ამ დისკრეციის ფარგლები განუსაზღვრელი არ არის და სასამართლო ამოწმებს, სახელმწიფოს მიერ ჩარევის გასამართლებლად მითითებული მიზეზები არის თუ არა “რელევანტური და საკმარისი”.¹¹²

---

¹¹¹ *Idem.*

¹¹² ჩერნეკი ავსტრიის წინააღმდეგ (*Cernecki v. Austria*), განაცხადი no. 31061/96, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 11 ივლისის განჩინება.

უმცირესობათა უფლებები

საქართველოს კონსტიტუციის 38-ე მუხლის თანახმად,

“1. საქართველოს მოქალაქენი თანასწორი არიან სოციალურ, ეკონომიკურ, კულტურულ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში განურჩევლად მათი ეროვნული, ეთნიკური, რელიგიური თუ ენობრივი კუთვნილებისა. საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებისა და ნორმების შესაბამისად მათ უფლება აქვთ თავისუფლად, ყოველგვარი დისკრიმინაციისა და ჩარევის გარეშე განავითარონ თავიანთი კულტურა, ისარგებლონ დედაენით პირად ცხოვრებაში და საჯაროდ.

2. საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებისა და ნორმების შესაბამისად, უმცირესობათა უფლებების განხორციელება არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს საქართველოს სუვერენიტეტს, სახელმწიფო წყობილებას, ტერიტორიულ მთლიანობასა და პოლიტიკურ დამოუკიდებლობას.”

კონსტიტუციის 38-ე მუხლთან დაკავშირებით საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ თავის 2006 წლის 31 მარტის განჩინებაში აღნიშნა, რომ დასახელებული ნორმა არის *lex specialis* კონსტიტუციის მე-14 მუხლთან მიმართებით, ვინაიდან “იგი ადგენს თანასწორობას, როგორც უმცირესობათა უფლებების დაცვის ერთ-ერთ ფორმას.”¹¹³ შემდეგ საკონსტიტუციო სასამართლო განმარტავს, რომ “უმცირესობა არის სახელმწიფოს დანარჩენ მოსახლეზე რიცხობრივად მცირე ჯგუფი, რომელსაც არ უკავია გაბატონებული პოზიცია და რომლის წევრებს ახასიათებთ ეთნიკური, რელიგიური და ენობრივი ნიშნები, რომლებიც მას სხვებისგან განასხვავებენ და გამოხატავს საკუთარი კულტურის, ტრადიციების, რელიგიის და ენის შენარჩუნებისაკენ მიმართულ სოლიდარობის გრძნობას.”¹¹⁴

¹¹³ იურიდიული პირები – ძალოვანი სტრუქტურების თანამშრომელთა, ვეტერანთა და ომის მონაწილეთა უფლებების დაცვის საერთაშორისო კავშირი „მიზანი – 2005” – ის თავმჯდომარე – ნოდარ ცოტნიაშვილი; საქართველოს ომის, შრომისა და სამხედრო ძალების ვეტერანთა საბჭოს კავშირის თავმჯდომარე – ელვერ კუპატაძე; საქართველოს პოლიციის პენსიონერთა და ინვალიდთა სოციალური დაცვის კავშირი „აბჯარის” თავმჯდომარე – იოსებ მესტიაშვილი; საქართველოს ძალოვანი ვეტერანების დამოუკიდებელი პროფესიული კავშირი „იმედის” თავმჯდომარის მოვალეობის შემსრულებელი – არსენ რაზმაძე; საქართველოს ომის ინვალიდთა და ვეტერანთა კავშირის თავმჯდომარე – კარლო გარდაფხაძე; „საქართველოს ჩერნობილელთა კავშირის” თავმჯდომარე – ვაჟა ჩადუნელი; საქართველოს დამოუკიდებლობისა და ტერიტორიული მთლიანობისათვის დადუპულ მებრძოლთა ოჯახების უფლებების დაცვის და სოციალური დახმარების კავშირი „იმედის” თავმჯდომარე – ნინო კვესაძე; სრულიად საქართველოს მეომარ, ვეტერან-ინვალიდთა კავშირი „ფარი და მახვილის” თავმჯდომარე – გენადი კვერნაძე; მთიანი რეგიონებიდან იძულებით ადგილმონაცვლეთა (ეკო-მიგრანტთა) უფლებების დაცვის საერთაშორისო ასოციაცია „ხიხანი-უშბას” თავმჯდომარე – სიმონ შარაძე; საქართველოს პენსიონერ, ინვალიდთა, მოქმედ პოლიციელთა და მათი ოჯახის წევრთა ინტერესებისა და სოციალური დაცვის კავშირი „ღირსებას” თავმჯდომარე – თემურ კოზოლაშვილი; საქველმოქმედო კავშირი „ვაკე – საბურთალო 2002”-ის თავმჯდომარე – კარლო წულაია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2006 წლის 31 მარტის განჩინება no. 2/8/366.

¹¹⁴ *Idem.*

საკონსტიტუციო სასამართლომ იგივე განმარტება გამოიყენა 2006 წლის 2 ივნისის განჩინებაშიც.¹¹⁵ ორივე საქმეზე სასამართლომ მიიჩნია, რომ სადავო აქტი არ ეხებოდა უმცირესობებს და საკონსტიტუციო სასამართლო არსებითად ვერ იმსჯელებდა სადავო აქტის კონსტიტუციურობის თაობაზე.

საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ განჩინებებში გამოყენებული უმცირესობის განმარტება ძირითადად ემთხვევა გაერთიანებული ერების სპეციალური მომხსენებლის, ფრანჩესკო კაპოტორტის 1977 წლის განმარტებას:

“უმცირესობა არის სახელმწიფოს დანარჩენ მოსახლეობაზე რიცხობრივად მცირე ჯგუფი, რომელსაც არ უკავია გაბატონებული პოზიცია და რომლის წევრებს – ამ სახელმწიფოს მოქალაქეებს – ახასიათებთ ეთნიკური, რელიგიური ან ენობრივი ნიშნები, რომლებიც მას სხვებისაგან განასხვავებს და რომლებიც გამოხატავენ საკუთარი კულტურის, ტრადიციების, რელიგიის და ენის შენარჩუნებისაკენ სოლიდარობის გრძნობას.”¹¹⁶

ერთადერთი განსხვავება არის ის, რომ საკონსტიტუციო სასამართლომ გამოტოვა მითითება სახელმწიფოს მოქალაქეებზე.

2014 წლის 20 მაისს, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ წინადადებებით მიმართა სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიას,¹¹⁷ კონსტიტუციის მე-2 თავში და მასთან დაკავშირებულ საკითხებში შესატან ცვლილებებთან დაკავშირებით. ერთ-ერთი წინადადება ეხება იმას, რომ კონსტიტუციით დაზუსტებული იქნეს, ეროვნულ ნიშანში მოიზრება თუ არა პირის მოქალაქეობრივი სტატუსიც:

“საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის თანახმად, კანონის წინაშე ყველა ადამიანი თანასწორია განურჩევლად, სხვა ნიშნებთან ერთად, მისი ეროვნული თუ ეთნიკური კუთვნილებისა. პრობლემატურ საკითხს წარმოადგენს ის გარემოება, თუ რა განასხვავებს ამ ორ ნიშანს ერთმანეთისგან და მოაზრებული უნდა იქნეს თუ არა ეროვნულ ნიშანში პირის მოქალაქეობრივი სტატუსიც. ამ კუთხით მხედველობაშია მისაღები საქართველოს კონსტიტუციის 38-ე მუხლის პირველი პუნქტი, რომელიც ადგენს საქართველოს მოქალაქეების თანასწორობას, მათ

---

¹¹⁵ საქართველოს მოქალაქეები – ნოდარ ცოტნიაშვილი, ბადრი მაჭარაშვილი, შოთა სომხიშვილი, პეტრე საფნიანი, დიმიტრი გოგოლაძე; ჯარიბეკ პარადიანი, ლუდვიგ გრიგორიანი, შალიკო ბეჟუაშვილი, ასიმ ჩიტრეკაშვილი, ლევან თოკმაჭიანი, ნორიკ სუმბათიანი, ივანე როსტიაშვილი, რაფილ სხვაჩხიანი, არჩილ ფუხაშვილი, სერგო ეგიაზაროვი, გივი ჭაბუკიანი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2006 წლის 2 ივნისის განჩინება no. 2/10/383.

¹¹⁶ “A group numerically inferior to the rest of the population of a State, in a non-dominant position, whose members - being nationals of the State - possess ethnic, religious or linguistic characteristics differing from those of the rest of the population and show, if only implicitly, a sense of solidarity, directed towards preserving their culture, traditions, religion or language.” *ob. Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*, გაერთიანებული ერების გამოცემა, ნიუ იორკი, 1979, გვ. 96.

¹¹⁷ შექმნილია საქართველოს პარლამენტის 2013 წლის 4 ოქტომბრის დადგენილებით.

შორის, ეროვნული ნიშნით, რითაც გარკვეულწილად მოქალაქეობას და ეროვნებას ერთმანეთისაგან განასხვავებს.”¹¹⁸

ევროპის საბჭოს წევრ ქვეყნებს სხვადასხვა მიდგომა აქვთ იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა განიმარტოს ეროვნული უმცირესობა. ამის გამო ევროპის საბჭოს ეგიდით მიღებული ჩარჩო კონვენცია, რომელიც ეროვნული უმცირესობების დაცვას ეხება, თავად დეფინიციას არ შეიცავს.¹¹⁹ შესაბამისად, ჩარჩო კონვენცია ნებას რთავს თითოეულ ხელშემკვერელ სახელმწიფოს, თავისი მიხედულებით შეფასოს, თუ რომელ ჯგუფებზე გაავრცელოს კონვენციის მოქმედება თავის ტერიტორიაზე.

უმრავლესობა ევროპის საბჭოს იმ წევრი ქვეყნების, რომელმაც ისარგებლა ჩარჩო კონვენციით მინიჭებული დისკრეციით, რატიფიკაციის, შეერთებისა თუ დამტკიცების სიგელის ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანთან დეპონირებისას აცხადებს, რომ ეროვნულ უმცირესობას განსაზღვრავს, *inter alia*, მოქალაქეობრივი ნიშნით. გამონაკლისის სახით, რამდენიმე სახელმწიფო მოქალაქეობის ასპექტს დეკლარაციაში არ მოიხსენიებს. ასე, მაგალითად, დანიის სამეფო ჩარჩო კონვენციის მოქმედებას ავრცელებს გერმანელ უმცირესობაზე სამხრეთ იუტლანდში. ლატვიის რესპუბლიკის განცხადების თანახმად, კონვენციის მოქმედება ვრცელდება ლატვიის მოქალაქეებზე, რომლებიც ლატვიელებისგან განსხვავდებიან თავიანთი კულტურით, რელიგიით, ან ენით და რომელთა თაობებიც ტრადიციულად ცხოვრობდნენ ლატვიაში, თავს მიაკუთვნებენ ლატვიის სახელმწიფოსა და საზოგადოებას და სურთ შეინარჩუნონ და განავითარონ თავიანთი კულტურა, რელიგია და ენა. ამას გარდა, ლატვიის განცხადებით, პირები, რომლებიც არ არიან ლატვიის ან სხვა რომელიმე სახელმწიფოს მოქალაქეები, რომლებიც მუდმივად და კანონიერად ცხოვრობენ ლატვიის სახელმწიფოში, არ მიეკუთვნებიან ლატვიის დეკლარაციით განსაზღვრული ჩარჩო კონვენციის მნიშვნელობით ეროვნულ უმცირესობას, მაგრამ თავს მიაკუთვნებენ ეროვნულ უმცირესობას, რომელიც შეესაბამება ამ დეკლარაციის განსაზღვრებას, ისარგებლებენ ჩარჩო კონვენციით გათვალისწინებული უფლებებით, თუ გამონაკლისები არ არის კანონით დადგენილი. ნიდერლანდების სამეფო აცხადებს, რომ კონვენციის მოქმედებას ავრცელებს ფრიზიელებზე. სლოვენიის რესპუბლიკა თავის ეროვნულ უმცირესობად განსაზღვრავს აუტოქტონურ იტალიელი და უნგრელ ეროვნულ უმცირესობას და სლოვენიაში მცხოვრებ რომას თემზე ისე, რომ არ უთითებს მოქალაქეობის კრიტერიუმზე. დაბოლოს, შვედეთის ეროვნულ უმცირესობას შეადგენენ სამი, შვედი ფინელები, ტორნედალერები, რომა და ებრაელები. ჩარჩო კონვენციის რატიფიკაციის სიგელის დეპონირებისას, საქართველოს განცხადება არ გაუკეთებია და არ განუსაზღვრავს ეროვნული უმცირესობის ცნება ჩარჩო კონვენციის მნიშვნელობით.¹²⁰

¹¹⁸ <http://constcommission.ge/10-1> [ბოლოს ნანახია 30.11.2014].

¹¹⁹ <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/157.htm>;
https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_ldmssearch&view=docView&id=1244853&lang=ge
[ბოლოს ნანახია 17.11.2014].

¹²⁰

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=157&CM=8&DF=24/11/2014&CL=ENG&VL=1> [ბოლოს ნანახია 17.11.2014].

საქართველოს, როგორც აღინიშნა, ჩარჩო კონვენციით, შეუძლია თავისი მიხედვლებით განსაზღვროს ეროვნული უმცირესობის ცნება. თუმცა ამ დისკრეციას თავისი ფარგლები აქვს და სახელმწიფოს მიერ გადაწყვეტილება მიღებული უნდა იყოს კეთილსინდისიერად, საერთაშორისო სამართლის ზოგად პრინციპებთან და ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის შესაბამისად.¹²¹ უმნიშვნელოვანესია, რომ დაცული იყოს თავისუფალი თვითიდენტიფიკაციის პრინციპი, რომელიც **ჩარჩო კონვენციის მე-3 მუხლშია** გათვალისწინებული. ამ პრინციპის თანახმად, პირებს უნდა შეეძლოთ, თავად გადაწყვიტონ, ეკუთვნოდნენ თუ არა ეროვნულ უმცირესობას და ეს გადაწყვეტილება უნდა ემყარებოდეს მათ იდენტობასთან დაკავშირებულ ობიექტურ კრიტერიუმს, როგორცაა მათი რელიგია, ენა, ტრადიციები თუ კულტურული მემკვიდრეობა. აღსანიშნავია, რომ კონვენციის შესრულების მონიტორინგზე პასუხისმგებელი დამოუკიდებელი ექსპერტებისგან შემდგარი საკონსულტაციო საბჭო ამოწმებს სახელმწიფოების მიერ მიხედვლების ფარგლების დაცვას. საკონსულტაციო კომიტეტი ამოწმებს, სახელმწიფოები თვითნებურად ხომ არ გამორიცხავენ ამა თუ იმ ჯგუფს, რომელსაც სურს, რომ ითვლებოდეს ეროვნულ უმცირესობად მოცემულ სახელმწიფოში და იღებს შესაბამის რეკომენდაციებს.¹²²

ადვოკატებს ეძლევათ რეკომენდაცია, საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელებამდე ისარგებლონ ზემოთ მოყვანილი ევროპული სტანდარტებით.

---

¹²¹ კერძოდ, იხ. ჩარჩო კონვენციის პრეამბულა, პირველი და მე-2 მუხლები.

¹²² იხ. ჩარჩო კონვენციის მე-3 მუხლი და ჩარჩო კონვენციით შექმნილი საკონსულტაციო კომიტეტის მიერ სერბეთთან მიმართებით 2009 წლის 19 მარტს მიღებული მეორე დასკვნა. საგულისხმოა რეკომენდაციები მოცემული შემდეგ პუნქტებში: 24, 39, 42, 51, 142, 249, 250, https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_fcnmdocs/PDF_2nd_OP_Serbia_en.pdf [ბოლოს ნანახია 30.11.2014].

საქართველოში არსებული რელიგიური გაერთიანებებისათვის საბჭოთა ტოტალიტარული რეჟიმის დროს მიყენებული ზიანის ანაზღაურება

საქართველოში არსებულ რელიგიურ ორგანიზაციათა შორის თანასწორობის დამყარების კონტექსტში აღსანიშნავია საქართველოს კონსტიტუციის 38-ე მუხლის მიზნების განხორციელებისკენ მიმართული ღონისძიებები.

საქართველოს მთავრობამ, 2014 წლის 27 იანვარს, დაამტკიცა “საქართველოში არსებული რელიგიური გაერთიანებებისათვის საბჭოთა ტოტალიტარული რეჟიმის დროს მიყენებული ზიანის ნაწილობრივ ანაზღაურებასთან დაკავშირებული ზოგიერთი ღონისძიების განხორციელების წესი” (შემდგომში „წესი“).¹²³

სახალხო დამცველმა პოზიტიურად შეაფასა საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის გარდა, საქართველოში არსებული სხვა რელიგიური გაერთიანებებისთვის კომპენსაციის მიცემის თაობაზე გადაწყვეტილება.¹²⁴ თუმცა არასამთავრობო სექტორი მიიჩნევს, რომ მსგავსი მიდგომა დისკრიმინაციული ხასიათისაა:

“ზიანის ანაზღაურების საკითხის დასმა მხოლოდ ოთხ რელიგიურ გაერთიანებასთან მიმართებაში დისკრიმინაციული ხასიათისაა, მაშინ, როდესაც საბჭოთა კავშირის არსებობისას არაერთი სხვა რელიგიური გაერთიანება, მათ შორის, იეჰოვას მოწმეები, ლუთერანული ეკლესია და სხვა, დაზარალდა და იდევნებოდა, აჩენს უთანასწორობის განცდას სხვა რელიგიური მიმდინარეობებისთვის და, ქართულ მართლმადიდებელ ეკლესიასთან ერთად, პრივილიგირებულ მდგომარეობაში აყენებს ამ ოთხ რელიგიურ მიმდინარეობას.”¹²⁵

გარდა იმისა, რომ მთავრობის no. 117 დადგენილების მოქმედების სფეროდან, რომლითაც დაამტკიცდა წესი, სრულადაა გამორიცხული ოთხი რელიგიური გაერთიანების გარდა სხვა რელიგიური ორგანიზაციების კომპენსაციის საკითხი, საგულისხმოა ექსპერტთა მოსაზრება თავად ამ ოთხი რელიგიური ორგანიზაციის/აღმსარებლობის საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიასთან გათანაბრების მცდელობის ეფექტურობაზე. უწინარეს ყოვლისა, პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის უპირატესი მდგომარეობა კონსტიტუციური შეთანხმებით არის დადგენილი, რაც მთავრობის

¹²³

https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_ldmssearch&view=docView&id=2222828&lang=ge, [ბოლოს ნანახია 30.11.2014].

¹²⁴ საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2013 წ. გვ. 294, <http://ombudsman.ge/uploads/other/1/1563.pdf>, [ბოლოს ნანახია 30.11.2014].

¹²⁵ იხ., მაგალითად, „საქართველოს დემოკრატიული ინიციატივა“ (GDI), ანგარიში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა შესახებ, 2014 წლის პირველი ნახევარი, გვ.გვ. 30-31, <http://www.gdi.ge/uploads/other/0/201.pdf>, [ბოლოს ნანახია 30.11.2014].

დადგენილებით ვერ გამოსწორდება. ამასთან, დადგენილების მოქმედება ვრცელდება საქართველოში ამ დადგენილების მიღებამდე საჯარო სამართლის იურიდიული პირის სამართლებრივი ფორმით რეგისტრირებულ ისლამურ, იუდეურ, რომაულ-კათოლიკურ და სომხურ სამოციქულო აღმსარებლობის მქონე რელიგიურ გაერთიანებებზე.¹²⁶

დადგენილების ამოქმედებამდე რელიგიურ სუბიექტებს რეგისტრაცია არ მოეთხოვებოდათ. შესაბამისად, დადგენილებით, „დაფინანსდება შემთხვევითი რელიგიური ორგანიზაციები, რომლებიც არასავალდებულო მოთხოვნის პირობებში, დარეგისტრირდნენ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებად მაშინ, როდესაც სხვა მსგავს ორგანიზაციებს, სრულიად კანონიერად, იგივე არ გაუკეთებიათ“, - აღნიშნავს ექსპერტი. საგულისხმოა ის ზოგადი ფონი, რომ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას საჯარო სამართლის პირად დარეგისტრირება არ მოეთხოვება. ამას გარდა, აღნიშნული მდგომარეობის გამოსწორების გზები, რასაც დადგენილება რელიგიურ ორგანიზაციებს სთავაზობს, ძნელად განხორციელებადია.¹²⁷

ზემოაღნიშნული მოსაზრებების საფუძველზე დაყრდნობით შეიძლება ითქვას, რომ კომპენსაცია, გარდა იმისა, რომ თავად დადგენილების ტექსტის მიხედვით, სიმბოლურია, მისი მინიჭების წესი, სავარაუდოდ, ნაკლებად უზრუნველყოფს თანასწორობას საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას, ოთხ რელიგიურ მიმდინარეობასა და სხვა მიმდინარეობებს შორის, რაც იძლევა საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის მიმართვის შესაძლებლობას.

---

¹²⁶ იაგო ხვიჩია, თანასწორობის ნაცვლად, 2014, <http://tlconsulting.ge/index.php?do=full&id=4986>, [ბოლოს ნანახია 30.11.2014].

¹²⁷ *Idem.*

საქართველოს კანონი “დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ”¹²⁸

კანონის მიზანი და მოქმედების სფერო

“დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ” საქართველოს კანონპროექტზე (შემდგომში “კანონპროექტი”) განმარტებითი ბარათის თანახმად, კანონპროექტის მიღების ერთ-ერთი მიზეზია არსებული კანონმდებლობის არაეფექტურობა დარღვეული უფლების აღდგენისა და შესაბამისი რეპარაციის მიღების თვალსაზრისით.¹²⁹ შესაბამისად, კანონპროექტი მიზნად ისახავს, შექმნას “ქმედითი და ეფექტიანი მექანიზმი, რომელიც დისკრიმინაციის მსხვერპლს დარღვეული უფლების აღდგენის რეალურ შესაძლებლობას მისცემს.”¹³⁰

საქართველოს კანონი “დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ” (შემდგომში “კანონი”, “საქართველოს კანონი”) არ ქმნის ახალ მატერიალურ უფლებას, ეს უფლება აღიარებულია და უზრუნველყოფილია საქართველოს კონსტიტუციით და იმ მრავალრიცხოვანი საერთაშორისო ხელშეკრულებებით, რომელთა მონაწილეც საქართველოა.¹³¹ კანონი განმარტავს დისკრიმინაციის ცნებას, მის სახეებსა და ფორმებს, ნეგატიურად განმარტავს, თუ რა არ ჩაითვლება დისკრიმინაციად, შესაბამისად, კანონის საფუძველზე უნდა შეფასდეს, შეადგენს თუ არა დიფერენცირებული მოპყრობა დისკრიმინაციას; კანონი აგრეთვე განსაზღვრავს სავარაუდო დისკრიმინაციაზე სამართალწარმოების წესებს.

კანონის ზემოხსენებული მახასიათებლებისა და მიზნებიდან გამომდინარე, იგი გამოყენებული უნდა იქნეს საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და კონსტიტუციის პარალელურად, რომლებიც კრძალავენ დისკრიმინაციას; აგრეთვე შესატყვისი შიდასახელმწიფოებრივი აქტების მატერიალურსამართლებრივი და საპროცესოსამართლებრივი ნორმების პარალელურად, რომლებიც შესაბამისად კრძალავენ დისკრიმინაციას სამართლის ამა თუ იმ დარგში ან ადგენენ დისკრიმინაციის შემთხვევების განხილვის პროცედურას.

კანონის პირველი მუხლი

კანონის პირველი მუხლი განმარტავს კანონის მიზანს, რაც არის დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრა და თანასწორობის უზრუნველყოფა. მუხლი პირდაპირ მიუთითებს სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებაზე, აღმოფხვრას დისკრიმინაცია და უზრუნველყოს ფიზიკური და იურიდიული პირების მიერ შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობით გათვალისწინებული უფლებებით თანასწორად სადგებლობა. **კანონის პირველი მუხლი, კონსტიტუციის მე-14 მუხლით** პირდაპირ აკრძალულ საფუძველებს ამატებს შემდეგ ნიშნებს: ასაკს, მოქალაქეობას, დაბადების ადგილს, რწმენას, პროფესიას, ოჯახურ მდგომარეობას,

¹²⁸ მიღებულია 2014 წლის 2 მაისს, ძალაშია 2014 წლის 7 მაისიდან.

¹²⁹ განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონპროექტზე “დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ”, ა.ა).

¹³⁰ *Ibid.*, ა.ბ).

¹³¹ *Ibid.*, ა.გ).

ჯანმრთელობის მდგომარეობას, შეზღუდულ შესაძლებლობას, სექსუალურ ორიენტაციას, გენდერულ იდენტობასა და გამოხატვას.

კანონის პირველი მუხლი მოიაზრებს სხვა ნიშნებსაც, რომლებიც აქ პირდაპირ არ არის მოხსენიებული. შესაბამისად, როდესაც კანონის ტექსტი მიუთითებს “ამ კანონის პირველი მუხლით გათვალისწინებულ რომელიმე ნიშანზე”, უნდა იგულისხმებოდეს ის ნიშნებიც, რომლებიც აქ პირდაპირ გათვალისწინებული არ არის.

ამ კონტექსტში მნიშვნელოვანია აღინიშნოს ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის განმარტებით ბარათი **ევროპული კონვენციის მე-12 ოქმზე**. დისკრიმინაციის ზოგადი აკრძალვისას, **მე-12 ოქმის პირველ მუხლში** არ დაემატა დისკრიმინაციის საფუძვლები, რომლებიც **კონვენციის მე-14 მუხლში** პირდაპირ გათვალისწინებული არ არის, მაგრამ რომელთა მნიშვნელობა თანამედროვე საზოგადოებაში აღიარებული იქნა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ. ამის ნაცვლად, **მე-12 ოქმის პირველი მუხლი კონვენციის მე-14 მუხლის** ანალოგიურ ჩამონათვალს ითვალისწინებს.

“საკითხის გადაწყვეტის ეს გზა უპირატესად იქნა მიჩნეული სხვებთან შედარებით. მაგალითად იმას, რომ პირდაპირ გათვალისწინებული ყოფილიყო ზოგიერთი დამატებითი დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძველი (მაგალითად, შეზღუდული შესაძლებლობა ფიზიკური თუ ფსიქიკური ნიშნით, სექსუალური ორიენტაცია, ან ასაკი). არა იმიტომ, რომ ავტორებს გაცნობიერებული არ აქვთ ამ საფუძვლების განსაკუთრებული მნიშვნელობა დღევანდელ საზოგადოებაში კონვენციის მე-14 მუხლის მომზადების პერიოდთან შედარებით; არამედ იმიტომ, რომ რომ არ იქნა მიჩნეული საჭიროდ ასეთი ჩართვა სამართლებრივი თვალსაზრისით, ვინაიდან დისკრიმინაციის საფუძვლები ამოუწურავია და რომელიმე საფუძვლის გათვალისწინება გამოიწვევდა შეუფერებელ *a contrario* განმარტებებს იმ საფუძვლებთან მიმართებაში, რომლებიც არ იქნა გათვალისწინებული.”¹³²

შესაბამისად, აუცილებელია, განიმარტოს, რომ კანონის პირველ მუხლში დისკრიმინაციის დამატებითი საფუძვლების დამატება არანაირად არ აკნინებს დისკრიმინაციის აკრძალვის მნიშვნელობას აქ არმოხსენიებულ სხვა საფუძვლებთან მიმართებაში.

კანონის პირველი მუხლის თანახმად, კანონის მიზანია “კანონმდებლობით დადგენილი უფლებებით თანასწორად სარგებლობის უზრუნველყოფა”. ამის მსგავსად, **კანონის მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტი** ითვალისწინებს პირდაპირი დისკრიმინაციის აკრძალვას “საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი უფლებებით სარგებლობისას” მიმართებით.

¹³² ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-12 ოქმის განმარტებითი ბარათი, მიღებული ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მიერ 2000 წლის 26 ივნისს, § 20. იხ. <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/177.htm>, [ბოლოს ნანახია 30.11.2014].

“ნორმატიული აქტების შესახებ” საქართველოს 2009 წლის 22 ოქტომბრის კანონის მე-7 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, საქართველოს კანონმდებლობას ქმნის საქართველოს საკანონმდებლო და საქართველოს კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები. საქართველოს კონსტიტუციური შეთანხმება და საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება და შეთანხმება საქართველოს ნორმატიული აქტია, მაგრამ ისინი არც საკანონმდებლო და არც კანონქვემდებარე აქტებს არ წარმოადგენენ და აღნიშნული დებულების თანახმად, “საქართველოს კანონმდებლობაში” არ მოიაზრებიან. შესაბამისად, კანონის პირველი მუხლისა და მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტის მოქმედებიდან გამორიცხულია კონსტიტუციური შეთანხმება. აღნიშნულ დებულებაში ასევე არ მოიაზრება ის უფლებები, რომლებიც საქართველოს მრავალრიცხოვანი საერთაშორისო ხელშეკრულებებით არის გარანტირებული, საქართველოს მიერ სავალდებულოდ აღიარებული, თუმცა კანონმდებლობაში არ ყოფილა ინკორპორირებული. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ ადამიანის უფლებათა საერთაშორისოსამართლებრივი ნორმების უმეტესობა, რომლებითაც ადამიანის უფლებებია აღიარებული, თვითაღსრულებადი ნორმებია და მათი ინკორპორირება შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტით, უმეტესწილად, არ ხდება.

ზოგადად, პირს შეუძლია დაიცვას საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და შეთანხმებების თვითაღსრულებადი ნორმებით აღიარებული თავისი უფლებები ეროვნულ სასამართლოებში, ვინაიდან ეს საერთაშორისო აქტები რატიფიკაცია-შეერთებისას საქართველოს ნორმატიული აქტი ხდება. მაგრამ კანონის პირველ მუხლსა და მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტში კანონმდებლობაზე მითითება მნიშვნელოვნად კვეცავს კანონის მოქმედების ფარგლებს და აზრს უკარგავს დისკრიმინაციის ზოგად აკრძალვას. აუცილებელია, რომ სიტყვა “კანონმდებლობა” პრაქტიკაში განვრცობითად იქნეს განმარტებული და მოიცვას კონსტიტუციური შეთანხმება და ის საერთაშორისო ხელშეკრულებები და შეთანხმებები, რომლებიც საქართველოს სავალდებულოდ აქვს აღიარებული. განვრცობითი განმარტების ალტერნატივა საკანონმდებლო ცვლილებაა.

ზემოაღნიშნული შინაარსით განვრცობითი განმარტება და ადვოკატების მიერ ამგვარი დატვირთვით პრაქტიკული გამოყენება შესაბამისობაში იქნება კონვენციის მე-12 ოქმის პირველ მუხლზე არსებულ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკასთან. სტრასბურგის სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მე-12 ოქმის პირველი მუხლი დისკრიმინაციის ზოგად აკრძალვას ითვალისწინებს და მისი დაცვა არ შემოიფარგლება მხოლოდ “კანონით დადგენილი ნებისმიერი უფლებით”, როგორც ამას დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის პირველი პუნქტის ტექსტი გვთავაზობს.¹³³

მე-12 დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის მოქმედების ფარგლებზე ადვოკატებისთვის მნიშვნელოვან ინფორმაციას იძლევა მე-12 დამატებით ოქმზე ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის განმარტებითი ბარათი. დოკუმენტის თანახმად, ოქმის პირველი მუხლის დაცვის ფარგლები ვრცელდება ოთხი

¹³³ ეკლესიათა კავშირი “სიცოცხლის სიტყვა” და სხვები ხორვატიის წინააღმდეგ (Savez crkava “Riječ života” and others v. Croatia), განაცხადი no. 7798/08, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 9 დეკემბრის გადაწყვეტილება, § 104.

კატეგორიის საქმეებზე:¹³⁴ როდესაც პირი დისკრიმინაციის მსხვერპლია ა) იმ უფლებით სარგებლობასთან მიმართებით, რომლებიც პირდაპირ აქვს პირს მინიჭებული შიდასახელმწიფოებრივ სამართალში; ბ) იმ უფლებით სარგებლობასთან დაკავშირებით, რომელიც შეიძლება გამომდინარეობდეს საჯარო დაწესებულების შიდასახელმწიფოებრივი სამართლით ცალსახად გათვალისწინებული ვალდებულებიდან, ანუ, როდესაც ხელისუფლების ორგანო ეროვნული სამართლით ვალდებულია გარკვეული ქმედების შესრულებაზე; გ) საჯარო დაწესებულების მიერ დისკრეციული უფლებამოსილების შესრულებისას და დ) ხელისუფლების ორგანოს ნებისმიერი სხვა მოქმედებისას ან უმოქმედობისას (მაგალითად, სამართალდამცავი ორგანოების ქცევა ამბოხების კონტროლისას).

მიუხედავად იმისა, რომ განმარტებითი ბარათი სავალდებულო არ არის ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსთვის, სასამართლომ გაითვალისწინა და დაეყრდნო აღნიშნულ დებულებას თავის პრაქტიკაში.¹³⁵

ამასთან, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ გაითვალისწინა, რომ მე-12 მუხლის პირველი მუხლის მე-2 პუნქტი დაუშვებლად აცხადებს საჯარო ხელისუფლების მხრიდან ვინმეს დისკრიმინაციას. შესაბამისად, მე-12 მუხლის პირველი მუხლის მოქმედება ვრცელდება განმარტებით ბარათში ჩამოთვლილ ოთხივე შემთხვევაზე.¹³⁶

ანალოგიურად, საქართველოს კანონის მე-3 მუხლი ადგენს, რომ “ამ კანონის მოთხოვნები ვრცელდება საჯარო დაწესებულებების... ქმედებებზე ყველა სფეროში.” შესაბამისად, განმარტებითი ბარათით გათვალისწინებული ოთხივე კატეგორიის საქმე რელევანტურია საქართველოს კანონის მოქმედების თვალსაზრისითაც. აქედან გამომდინარე, ადვოკატებს ეძლევათ რეკომენდაცია, მიუთითონ როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მოყვანილ პრაქტიკაზე, ისე მე-12 ოქმის განმარტებით ბარათზე.

მსგავსი განვრცობითი განმარტება ასევე შესაბამისობაში იქნება ადამიანის უფლებათა კომიტეტის პოზიციასთან სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის 26-ე მუხლის მოქმედების ფარგლებთან დაკავშირებით, რომელიც ასევე ითვალისწინებს დისკრიმინაციის ზოგად აკრძალვას.¹³⁷

¹³⁴ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-12 ოქმის განმარტებითი ბარათი, მიღებული ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მიერ 2000 წლის 26 ივნისს, § 22. იხ. <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/177.htm> [ბოლოს ნანახია 16.11.2014].

¹³⁵ ეკლესიათა კავშირი “სიცოცხლის სიტყვა” და სხვები ხორვატიის წინააღმდეგ (Savez crkava “Riječ života” and others v. Croatia), განაცხადი no. 7798/08, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 9 დეკემბრის გადაწყვეტილება, § 104.

¹³⁶ *Idem.*

¹³⁷ იხ. Broeks v. the Netherlands (No. 172/1984, ICCPR), Danning v. the Netherlands (No. 180/1984, ICCPR), Interights, *Non Discrimination in International Law: a handbook for practitioners*, 2011 edition, 27.

კანონის მე-2 მუხლი

კანონის მე-2 მუხლი კრძალავს ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციას (პირველი პუნქტი), იმ ნებისმიერი ქმედების ჩათვლით, რომელიც მიზნად ისახავს პირის იძულებას, წაქეზებას ან ხელშეწყობას მესამე პირის მიმართ ამ მუხლით გათვალისწინებული დისკრიმინაციის განსახორციელებლად (მე-5 პუნქტი); განმარტავს პირდაპირ, ირიბ და მრავალი ნიშნის მიხედვით დისკრიმინაციას (მე-2, მე-3 და მე-4 პუნქტები); ნეგატიურად განმარტავს, თუ რა არ ჩაითვლება დისკრიმინაციად (მე-7 და მე-8 პუნქტები).

კანონის მე-2 მუხლის პირველი პუნქტის დებულება, რომ საქართველოში აკრძალულია ნებისმიერი სახის დისკრიმინაცია ვრცელდება მუხლის დანარჩენ პუნქტებში მოცემულ განმარტებებზე და შესაბამისად, აკრძალულია დისკრიმინაციის ყველა ფორმა.

კანონის მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტი პირდაპირი დისკრიმინაციის განმარტებისას, სახელმწიფოს უკრძალავს როგორც მოპყრობას, ისე პირობების შექმნას და ამით სრულყოფილად მოიცავს იმ შემთხვევებს, როცა სახელმწიფოს დიფერენცირებული მოქმედება-უმოქმედების შედეგად პირი შეიძლება არახელსაყრელ მდგომარეობაში აღმოჩნდეს.¹³⁸

საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტი ირიბ დისკრიმინაციას განსაზღვრავს მდგომარეობად, ვინაიდან ამ დროს განსხვავებულია არა თავად მოპყრობა, არამედ ამ მოპყრობის შედეგი, რომელშიც პირი აღმოჩნდება. მსგავსი დეფინიცია ასევე შესაბამისობაშია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილ პრაქტიკასთან.¹³⁹

სხვა მხრივ, კანონის მე-2 მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტებში მოცემულ პირდაპირი და არაპირდაპირი დისკრიმინაციის დეფინიციებში ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკასთან მნიშვნელოვანი შეუსაბამობებია, რაც რეკომენდებულია, რომ გამოსწორდეს შესატყვისი საკანონმდებლო ცვლილებით.

როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი დისკრიმინაციის განსაზღვრისას კანონის მე-2 მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტები ითვალისწინებს შემდეგ ერთი და იგივე ფორმულირებას: "არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს ანალოგიურ პირობებში მყოფ სხვა პირებთან შედარებით ან თანაბარ მდგომარეობაში აყენებს არსებითად უთანასწორო პირობებში მყოფ პირებს..." მაშინ, როდესაც ადამიანის უფლებათა ევროპული სამართლის და ზოგადად ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლით პირდაპირი დისკრიმინაციის შემადგენლობაა ანალოგიურ ან შედარებით მსგავს მდგომარეობაში პირთა მიმართ განსხვავებული მოპყრობა,

¹³⁸ იხ. *mutatis mutandis*, ფრითი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Pretty v. the United Kingdom), განაცხადი no. 2346/02, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2002 წლის 29 აპრილის გადაწყვეტილება, §§ 51-53.

¹³⁹ სახელმძღვანელო დისკრიმინაციის აკრძალვის ევროპული სამართლის შესახებ, ევროპის საბჭო, 2013, გვ. 33.

ხოლო განსხვავებულ მდგომარეობაში მყოფ პირთა მიმართ ერთი და იმავე მოპყრობა ქმნის არაპირდაპირი დისკრიმინაციის შემადგენლობას.¹⁴⁰

აღნიშნული ხარვეზის გამოსწორება ნაკლებად არის შესაძლებელი პრაქტიკაში განმარტების გზით და საჭიროებს საკანონმდებლო ცვლილებებს, რომლებიც პირდაპირი და არაპირდაპირი დისკრიმინაციის შემადგენლობის დეფინიციებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკასთან შესაბამისობაში მოიყვანს. აქედან გამომდინარე, ადვოკატებს ეძლევათ რეკომენდაცია, საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელებამდე, დაეყრდნონ გზამკვლევაში მოყვანილ შესაბამის ევროპულ სტანდარტებს.

როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი დისკრიმინაციის განმარტებაში კანონი იმეორებს შემდეგ ფორმულირებას: “გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ამგვარი მოპყრობა ან პირობების შექმნა [მდგომარეობა ირიბი დისკრიმინაციის კონტექსტში] ემსახურება საზოგადოებრივი წესრიგისა და ზნეობის დასაცავად კანონით განსაზღვრულ მიზანს, აქვს ობიექტური და გონივრული გამართლება და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ხოლო გამოყენებული საშუალებები თანაზომიერია ასეთი მიზნის მისაღწევად.”

ამ კრიტერიუმების სისტემის საფუძველზე შესაბამისი უფლებამოსილი ორგანოები განიხილავენ, დიფერენცირებული მოპყრობა არის თუ არა დისკრიმინაცია. ეს ფორმულა საჭიროებს დახვეწას საკანონმდებლო გზით, ან პრაქტიკის მეშვეობით, რადგან იგი არსებითად განსხვავდება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესაბამისი ფორმულისგან. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, “არსებითად მსგავს მდგომარეობაში მყოფი პირების მიმართ განსხვავებული მოპყრობა, ან არსებითად განსხვავებულ მდგომარეობაში მყოფი პირების მიმართ ერთნაირი მოპყრობა დისკრიმინაციულია, თუ მას არ აქვს “ობიექტური და გონივრული გამართლება”, ანუ სხვა სიტყვებით, იგი არ ისახავს “ლეგიტიმურ მიზანს, ან თუ არ არის დაცული გონივრული თანაზომიერება გამოყენებულ საშუალებასა და დასახულ მიზანს შორის.”¹⁴¹ სტრასბურგის სასამართლო ამ ზოგად ფორმულირებაში არ ჩამოთვლის ლეგიტიმურ მიზნებს და ამოწმებს, რამდენად ლეგიტიმურია მიზანი თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში.

საქართველოს კანონის ფორმულირების ერთი მნიშვნელოვანი ხარვეზი იმაში მდგომარეობს, რომ კანონით განსაზღვრული მიზანი საკმაოდ განსხვავდება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ იგივე კონტექსტში გამოყენებული ლეგიტიმური მიზნისგან. კანონიერი მიზანი არის ის მიზანი,

¹⁴⁰ *Ibid.*, გვ.გვ. 26 და 33.

¹⁴¹ იხ., მაგალითად, ლისგოუ და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Lithgow and Others v. the United Kingdom*), განაცხადი nos. 9006/80, 9262/81, 9263/81, 9265/81, 9266/81, 9313/81, 9405/81, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1986 წლის 8 ივლისის გადაწყვეტილება, § 177; ეკლესიათა კავშირი “სიციციხის სიტყვა” და სხვები ხორვატიის წინააღმდეგ (*Savez crkava “Riječ života” and others v. Croatia*), განაცხადი no. 7798/08, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 9 დეკემბრის გადაწყვეტილება, § 86; დ.ჰ. და სხვები ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ (*D.H. and others v. the Czech Republic*), განაცხადი no. 13378/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2008 წლის 29 აპრილის გადაწყვეტილება, § 196.

რომელიც კანონით განსაზღვრება მაშინ, როდესაც ლეგიტიმური მიზანი არის კანონით განსაზღვრული მიზანი, რომელიც კონვენციასთან არის შესაბამისი. საქართველოს კანონში მითითებული “კანონით განსაზღვრულ მიზანი” აკმაყოფილებს კანონიერების მოთხოვნას იმ თვალსაზრისით, რომ განსხვავებული მოპყრობის მიზანი ყოველთვის საკანონმდებლო აქტით უნდა იყოს განსაზღვრული, მაგრამ ვერ აკმაყოფილებს მართლზომიერების მოთხოვნას, რომელიც ვიწრო კანონიერების ფარგლებს სცილდება და კონვენციასთან შესაბამისობას გულისხმობს.

როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ზემოთ მოყვანილი ფორმულირებიდან ჩანს, “ობიექტური და გონივრული გამართლება” განიმარტება “სხვა სიტყვებით” ისე, რომ მოიცავს ლეგიტიმური მიზნისა და თანაზომიერების ასპექტებს.

საქართველოს კანონის შემთხვევაში, კანონმდებელი იყენებს იგივე სიტყვათშეთანხმებას - “ობიექტური და გონივრული გამართლება”, რაც ევროპული სასამართლოს ფრაზაა და თავისთავში გულისხმობს 1) ლეგიტიმურ მიზანს და 2) თანაზომიერებას ჩარევასა და დასახულ ლეგიტიმურ მიზანსა შორის. მაგრამ ამ ფრაზამდე კანონი ასახელებს ორ კანონიერ მიზანს - საზოგადოებრივ წესრიგსა და ზნეობას. აშკარაა, რომ კანონმდებელი იყენებს (საკმაოდ არათანმიმდევრულად) ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ფორმულირებას, მაგრამ ბუნდოვანია, მხოლოდ ეს ორი მითითებული კანონიერი ინტერესი შეიძლება იყოს დასახული დიფერენცირებული მოპყრობის მიზანი, თუ ეს ორი მიზანი გამოყოფილია განსაკუთრებული მნიშვნელობის გამო და “ობიექტური და გონივრული გამართლების” ნაწილში კიდევ შეიძლება სხვა კანონიერი მიზნები იყოს მოაზრებული?

ის, რომ აღნიშნული ბუნდოვანი ფორმულირება იძლევა კანონიერი მიზნების განვრცობითად განმარტების და, აქედან გამომდინარე, თვითნებობის შესაძლებლობას, დასტურდება მუხლის მე-9 პუნქტით, რომლის თანახმადაც, შემოტანილია ახალი კანონიერი მიზანი - “სახელმწიფოს დაუძვეველი ინტერესი”: “განსხვავებული მოპყრობა, პირობების შექმნა ან/და მდგომარეობა დასაშვებია, თუ არსებობს სახელმწიფოს დაუძვეველი ინტერესი და სახელმწიფოს ჩარევა აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში.” ამ დებულებაში, ფაქტობრივად, კანონიერი მიზანის ისედაც დაბალი სტანდარტი კიდევ უფრო არის დაწეული, ვინაიდან ჩანაცვლებულია ადამიანის უფლებებისთვის ისეთი ტრადიციულად საშიში ტერმინით, როგორიცაა “სახელმწიფოს დაუძვეველი ინტერესი”. ეს ბუნდოვანი ტერმინი არამცთუ არ არის განსაზღვრული არც მე-9 პუნქტით და არც სხვაგან, არამედ არც კი არის მითითებული, რომ აღნიშნულ ინტერესს კანონმდებლობაში უნდა ჰქონდეს რაიმე საფუძველი.

მოცემულ კონტექსტში საჭიროა საკანონმდებლო ცვლილებები, რომლის თანახმადაც, კანონში ამომწურავად განისაზღვრება მიზნები, რომელთა მისაღწევად შესაძლებელი იქნება განსხვავებული მოპყრობა. ეს მიზნები უნდა განისაზღვრებოდეს ლეგიტიმურ მიზნებად და არა კანონიერ მიზნებად, რათა უფლებამოსილ ორგანოს ჰქონდეს შესაძლებლობა, იმსჯელოს, რამდენად შეესაბამება კანონით განსაზღვრული მიზანი ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას, ანუ რამდენად ლეგიტიმურია იგი. აგრეთვე საჭიროა, რომ ევროპული

სასამართლოს პრაქტიკაში დამკვიდრებული ფორმულირება აისახოს კანონის მე-2 მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტებში: “თუ მას არ აქვს ობიექტური და გონივრული გამართლება, ანუ იგი არ ისახავს ლეგიტიმურ მიზანს, ან თუ არ არის დაცული გონივრული თანაზომიერება გამოყენებულ საშუალებასა და დასახულ მიზანს შორის.” ამ საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელებამდე, ადვოკატებს ეძლევათ რეკომენდაცია, პრაქტიკაში დაეყრდნონ შესატყვის ევროპულ სტანდარტებს.

კანონის მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტი განმარტავს მრავალი ნიშნის მიხედვით დისკრიმინაციას, რაც გულისხმობს ორი ან მეტი ნიშნის გამო დისკრიმინაციას. აღნიშნულის მაგალითია შემდეგი:

დამსაქმებელი არ აწინაურებს მუსლიმ ქალბატონს მენეჯერის თანამდებობაზე რელიგიისა და სქესის გამო, ვინაიდან მიიჩნევს, რომ მუსლიმი ქალი ხელმძღვანელ თანამდებობაზე ვერ იმუშავებს, მართლმადიდებელი მამაკაცებისა და ქალებისგან განსხვავებით (მრავალი ნიშნის მიხედვით პირდაპირი დისკრიმინაცია).

დამსაქმებელი მოითხოვს ყველა თანამშრომლისგან, მეძუძური დედის ჩათვლით, რომელსაც აგრეთვე ჰყავს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე შვილი, ღამის საათებში სამუშაოს შესრულებას (მრავალი ნიშნის მიხედვით არაპირდაპირი დისკრიმინაცია).

კანონის მე-2 მუხლის მე-5 პუნქტის მიერ იმ ქმედებათა აკრძალვა, რომელიც მიზნად ისახავს პირის იძულებას, წაქეზებას ან ხელშეწყობას მესამე პირის მიმართ ამ მუხლით გათვალისწინებული დისკრიმინაციის განსახორციელებლად, ძირითადად დეკლარაციული ხასიათისაა, ვინაიდან მსგავსი ქმედებების აკრძალვას და შესაბამის პასუხისმგებლობას სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს.

კანონის მე-2 მუხლის მე-6 პუნქტი ითვალისწინებს, რომ “ამ მუხლით განსაზღვრულ პირობებში დისკრიმინაცია არსებობს მიუხედავად იმისა, პირს რეალურად აქვს თუ არა ამ კანონის პირველი მუხლით გათვალისწინებული ნიშანი, რომლის გამოც მის მიმართ დისკრიმინაციული ქმედება განხორციელდა.”

ეს დებულება ისე არ უნდა იქნეს გაგებული, რომ განმასხვავებელ ნიშნებზე აპელირება მეორეხარისხოვანია. პირიქით, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ თავისი პრაქტიკით დაადგინა, რომ მხოლოდ ის დიფერენცირებული მოპყრობა შეიძლება ჩაითვალოს დისკრიმინაციად, რომელიც იდენტიფიცირებად მახასიათებელს, ანუ “სტატუსს” ემყარება.¹⁴² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს იგივე მიდგომა აქვს.¹⁴³

¹⁴² ქარსონი და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Carson and Others v. the United Kingdom), განაცხადი no. 42184/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2008 წლის 4 ნოემბრის გადაწყვეტილება, § 61.

¹⁴³ მოქალაქეები - ჯანო ჯანელიძე, ნინო უბერი, ელეონორა ლაგვილავა და მურთაზ თოდრია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2003 წლის 7 ნოემბრის გადაწყვეტილება no. 2/7/219, 1; საქართველოს

ზემოაღნიშნულ დებულებაში მოიაზრება ე.წ. ასოციაციით და აღქმითი დისკრიმინაციის შემთხვევები. ასოციაციით დისკრიმინაციისას, დაზარალებულს თავად არ აქვს ის ნიშანი, რომლითაც დისკრიმინაცია ხდება.¹⁴⁴ ასოციაციით დისკრიმინაციის დროს პირს ნაკლებად ხელსაყრელად ეპყრობიან, ვინაიდან იგი დაკავშირებულია სხვა პირთან, რომელსაც განმასხვავებელი სტატუსი აქვს.¹⁴⁵ მაგალითად, საქმეზე *ველერი უნგრეთის წინააღმდეგ*, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ბავშვები დისკრიმინაციის მსხვერპლნი იყვნენ, ვინაიდან მათ მამას ბიოლოგიური მამის სტატუსი ჰქონდა და ამიტომ მშვილბეული მამებისა და მამრობითი სქესის მეურვეებისგან გასხვავებით, დეკრეტულ ფულად დანამატს ვერ იღებდა.¹⁴⁶

ასოციაციით დისკრიმინაციას ადგილი აქვს, მაგალითად, როცა დამსაქმებელი განსხვავებულად ეპყრობა და არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს დასაქმებულს მისი მეუღლის პოლიტიკური შეხედულებების გამო, ან სტუდენტს რიცხავენ სასწავლებლიდან, ვინაიდან მისი პარტნიორი ტრანსსექსუალია.

აღქმითი დისკრიმინაციის დროს, პირს განსხვავებულად ეპყრობიან და არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებენ იმ სტატუსის გამო, რომელიც მას სინამდვილეში არ აქვს. მაგალითად, დამსაქმებელს სამსახურში არ აჰყავს ქალბატონი, რადგან ჰგონია, რომ ის ორსულადაა.

კანონის მე-2 მუხლის მე-7 პუნქტი ეხება იმ სპეციალურ და დროებით ღონისძიებებს, რომლებიც დისკრიმინაციის აკრძალვის საფუძვლებზე ტარდება. ეს ღონისძიებები შეადგენს ე.წ. პოზიტიურ დისკრიმინაციას და მიმართულია დაცული საფუძვლის მქონე პირების ხელსაყრელად და არა საუარესოდ. კანონპროექტის განმარტებითი ბარათის თანახმად, სპეციალური მითითება “გენდერულ, ორსულობისა და დედობის საკითხებზე” აიხსნება იმით, რომ “ეს პრინციპი ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ გაეროს კონვენციაშია გათვალისწინებული”.¹⁴⁷ **კანონის მე-2 მუხლის მე-7 პუნქტი** აგრეთვე მოიხსენიებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირს. ცხადია, მსგავსი ღონისძიებების გატარების აუცილებლობა არ შემოიფარგლება იმ სფეროებით, რომელთა “განსაკუთრებით” გამოკვეთა კანონმდებელმა საჭიროდ მიიჩნია.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო არ უკრძალავს ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს, ჯგუფების მიმართ განსხვავებულ მოპყრობას მათ შორის “ფაქტობრივი უთანასწორობის” გამოსასწორებლად. ზოგ შემთხვევაში, შეიძლება დისკრიმინაციად შეფასდეს ის, რომ სახელმწიფო მსგავს ღონისძიებებს არ

მოქალაქეები - ზაურ ელაშვილი, სულიკო მაშია, რუსუდან გოგია და სხვები და საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 18 მაისის გადაწყვეტილება no. 2/1-370,382,390,402,405, II-36.

¹⁴⁴ სახელმძღვანელო დისკრიმინაციის აკრძალვის ევროპული სამართლის შესახებ, ევროპის საბჭო, 2013, გვ.გვ. 31-32.

¹⁴⁵ *Ibid.*, გვ. 47.

¹⁴⁶ ველერი უნგრეთის წინააღმდეგ (*Weller v. Hungary*), განაცხადი no. 44399/05, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 31 მარტის გადაწყვეტილება.

¹⁴⁷ განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონპროექტზე “დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ”, ა.გ).

ატარებს, თუ ამ უმოქმედობას არ გააჩნია ობიექტური და გონივრული გამართლება.¹⁴⁸

კანონის მე-2 მუხლის მე-8 პუნქტი არის *lex specialis*, რადგან ნეგატიური განმარტების წესით ადგენს, თუ რა არ ჩაითვლება დისკრიმინაციად, კონკრეტულად, დასაქმების სფეროში. კერძოდ, “დისკრიმინაციად არ მიიჩნევა ნებისმიერი განსხვავება, დაუშვებლობა და უპირატესობა განსაზღვრულ სამუშაოსთან, საქმიანობასთან ან სფეროსთან დაკავშირებით, რომელიც სპეციფიკურ მოთხოვნებს ემყარება.”

პრობლემატურია ის, რომ აღნიშნული დებულება არ ითვალისწინებს ამგვარი განსხვავების, დაუშვებლობისა და უპირატესობის “ობიექტურ და გონივრულ გამართლებას”. ანუ, სხვა სიტყვებით, არც კანონით განსაზღვრული ლეგიტიმური მიზნის აუცილებლობას გულისხმობს და არც ამ ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად გამოყენებული ღონისძიების თანაზომიერებას. აუცილებელია, საკანონმდებლო ცვლილების გზით, ან პრაქტიკაში განმარტებით ამ დებულებაშიც მოიაზრობდეს განსხვავებული მოპყრობის შეფასების ფორმულა, რათა გამოირიცხოს ამ ნორმის საფუძველზე თვითნებური “განსხვავება, დაუშვებლობა და უპირატესობის” დასაქმების სფეროში შემოღება.

კანონის მე-3 მუხლი

კანონის მე-3 მუხლის თანახმად, “ამ კანონის მოთხოვნები ვრცელდება საჯარო დაწესებულებების, ორგანიზაციების, ფიზიკური და იურიდიული პირების ქმედებებზე ყველა სფეროში, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს ქმედებები არ რეგულირდება სხვა სამართლებრივი აქტით, რომელიც შეესაბამება ამ კანონის მე-2 მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტებს.” ვინაიდან **კანონის მე-2 მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტები** პირდაპირი და არაპირდაპირი დისკრიმინაციის დეფინიციას შეიცავს, გაუგებარია, რას გულისხმობს სამართლებრივი აქტის დეფინიციასთან შესაბამისობა. თუ **მე-3 მუხლში** იგულისხმება ის, რომ სამართლებრივი აქტი შეიძლება ადგენდეს განსხვავებულ მოპყრობას, მდგომარეობას, რომელიც არ არის დისკრიმინაცია, მაშინ მითითება უნდა იყოს **მე-2 მუხლის** დანარჩენ შესატყვის პუნქტებზედაც, რომლებიც ნეგატიურად განსაზღვრავს, თუ რა არ ჩაითვლება დისკრიმინაციულ მოპყრობად. საკანონმდებლო ტექნიკის თვალსაზრისით, უმჯობესი იქნებოდა, რომ საკანონმდებლო ცვლილების გზით, **კანონის მე-3 მუხლი** იკითხებოდეს შემდეგი რედაქციით: “ამ კანონის მოთხოვნები ვრცელდება საჯარო დაწესებულებების, ორგანიზაციების, ფიზიკური და იურიდიული პირების ქმედებებზე ყველა სფეროში.” საკანონმდებლო ცვლილების განხორციელებამდე, ადვოკატებს ეძლევათ რეკომენდაცია, შესატყვისად გამოიყენონ პრაქტიკაში აღნიშნული დებულება.

კანონის მე-4 მუხლი

¹⁴⁸ ბერგერ-კრალი და სხვები სლოვენის წინააღმდეგ (Berger-Krall and others v. Slovenia), განაცხადი no. 14717/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2014 წლის 12 ივნისის გადაწყვეტილება, § 295.

კანონის მე-4 მუხლი ითვალისწინებს ნებისმიერი დაწესებულების ვალდებულებას დისკრიმინაციის აღმოფხვრაზე, რაც უდავოდ მისასაღმებელი დებულებაა. ამ ნორმის შესრულებაზე ზედამხედველი არის სახალხო დამცველი **კანონის მე-6 მუხლის** ძალით.

კანონის მე-5 მუხლი

კანონის მე-5 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, “კანონის არცერთი დებულება არ შეიძლება განიმარტოს ისე, რომ იგი გულისხმობდეს რელიგიური გაერთიანებისათვის რელიგიის თავისუფლებიდან გამომდინარე უფლებების (მათ შორის, რელიგიური მსახურების უფლების) შეზღუდვას, იმ პირობით, რომ ამ უფლებებით სარგებლობა არ ხელყოფს საჯარო წესრიგს, საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას ან/და სხვათა უფლებებს.”

აღნიშნული დებულება, არსებული რედაქციით, ფაქტობრივად, გულისხმობს, რელიგიის თავისუფლებიდან გამომდინარე უფლებების წინასწარდადგენილ უპირატესობას ნებისმიერი სხვა უფლების მიმართ, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციითა და საქართველოს კონსტიტუციით უზრუნველყოფილი თანასწორობის უფლების ჩათვლით. მართალია, უფლება რელიგიის თავისუფლებაზე ძალზე მნიშვნელოვანი გარანტიაა ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა ჩამონათვალში. მაგრამ იგი არ არის აბსოლუტური უფლება. შესაბამისად, როდესაც რელიგიის თავისუფლება კოლიზიაშია სხვა არააბსოლუტურ უფლებასთან, მათ შორის უპირატესობა დგინდება საქმის ფაქტობრივი გარემოებების საფუძველზე და არა წინასწარდადგენილი იერარქიით. **მე-5 მუხლის პირველი პუნქტი** არ ითვალისწინებს კრიტერიუმების სისტემას (ჩარევის საფუძველი კანონმდებლობაში მისი ლეგიტიმური მიზანი და აუცილებლობა დემოკრატიულ საზოგადოებაში), რომლითაც უნდა დადგინდეს უფლებათა შორის სამართლიანი წონასწორობა. **მე-5 მუხლის პირველი პუნქტი** არ არის შესაბამისობაში ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკასთან და რეკომენდებულია მისი ამოღება, **რაც შეიძლება განხორციელდეს საკონსტიტუციო სამართალწარმოების მეშვეობით.**

რაც შეეხება **კანონის მე-5 მუხლის მე-2 პუნქტს**, **რეკომენდებულია, რომ კანონმა ჰპოვოს პრაქტიკული გამოყენება** ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის და მასზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებების შესაბამისად. სწორედ ეს დოკუმენტი სარგებლობს ყველაზე მაღალი ლეგიტიმაციით დისკრიმინაციის აკრძალვის სფეროში. ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ ვერც საქართველოს კონსტიტუცია და ვერც „საქართველოს სახელმწიფოსა და საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის“ დადებული კონსტიტუციური შეთანხმება ვერ ისარგებლებს იმუნიტეტით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შემოწმებისგან, თუ რომელიმე ამ სამართლებრივი აქტის საფუძველზე სავარაუდო დარღვევის თაობაზე შევა განაცხადი ევროპულ სასამართლოში.¹⁴⁹ რაც შეეხება

¹⁴⁹ იხ. კონსტიტუციის ნორმის შეფარდების საფუძველზე კონვენციით უზრუნველყოფილი უფლების დარღვევის თაობაზე: აზიზი კვიპროსის წინააღმდეგ (Aziz v. Cyprus), განაცხადი

ნორმატიულ აქტებს შორის დადგენილ იერარქიას, მართალია, “დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ” საქართველოს კანონი დაბლა დგას როგორც კონსტიტუციაზე, ისე კონსტიტუციურ შეთანხმებაზე, ის არ შეიძლება მოვიდეს კონფლიქტში ამ სამართლებრივ აქტებთან, რადგან კანონი არ ითვალისწინებს რაიმე ახალ მატერიალურ უფლებას. იგი “მიზნად ისახავს კანონმდებლობით უკვე დაცული უფლებებით თანასწორად სარგებლობის უზრუნველყოფას.”¹⁵⁰ შესაბამისად, კანონი გამოყენებული უნდა იქნეს საქართველოს კონსტიტუციით და სხვა დანარჩენი ნორმატიული აქტებით გარანტირებული უფლებებით თანასწორად სარგებლობის უზრუნველსაყოფად.

კანონის მუხლები 6-9 და 11-12

კანონის მე-6-მე-9 და მე-11-12 მუხლები აკონკრეტებს სახალხო დამცველის უფლება-მოვალეობებს დისკრიმინაციის აკრძალვის სფეროში და სახელმძღვანელო ნორმებს შეიცავს “საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ” საქართველოს ორგანულ კანონთან ერთად, რომელშიც ცვლილებები შევიდა 2014 წლის 2 მაისს.¹⁵¹

კანონის მე-10 მუხლი

კანონის მე-10 მუხლი ითვალისწინებს პირის უფლებას, მიმართოს სასამართლოს სარჩელით იმ პირის/დაწესებულების წინააღმდეგ, რომელმაც, მისი ვარაუდით, მის მიმართ დისკრიმინაცია განახორციელა, და მოითხოვოს მორალური ან/და მატერიალური ზიანის ანაზღაურება. სამართალწარმოების წესი განისაზღვრება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით.

---

no. 69949/01, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 22 ივნისის გადაწყვეტილება; სეჟდიჩი და ფინჩი ბოსნია და ჰერცეგოვინას წინააღმდეგ (Sejdic and Finci v. Bosnia and Herzegovina), განაცხადი nos. 27996/06, 34836/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2009 წლის 22 დეკემბრის გადაწყვეტილება.

¹⁵⁰ განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონპროექტზე “დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ”, ა.გ).

¹⁵¹ იხ. ორგანული კანონის ახალი რედაქციით ფორმულირებული შემდეგი მუხლები: 3.1¹, 3¹.4, 3¹.5, 14¹, 20¹.

საერთო სასამართლოების პრაქტიკა

მტკიცების ტვირთი

ქვემოთ მოცემული მაგალითებით ნაჩვენებია, თუ მტკიცების რა სტანდარტებს იყენებენ საქართველოს საერთო სასამართლოები სავარაუდო დისკრიმინაციის ფაქტების შეფასებისას სამოქალაქო, ადმინისტრაციულ და სისხლის სამართალწარმოებაში.

სამოქალაქო სამართალი

1.

თბილისის საქალაქო სასამართლოში, მოსარჩელე მ.ხ. ამტკიცებდა, რომ თბილისის მერიის სსიპ თბილისის არქიტექტურის სამსახურის სანებართვო დეპარტამენტში დაკავებული თანამდებობიდან მისი გათავისუფლების რეალური მიზეზი იყო დისკრიმინაცია განსხვავებული აზრის საფუძველზე. მოსარჩელემ მის მიმართ დისკრიმინაციული ნიშნით სამუშაოდან გათავისუფლების ფაქტის დასადასტურებლად მიუთითა ქ. თბილისის არქიტექტურის სამსახურის საბჭოს ოქმებზე, სადაც მან გამოხატა განსხვავებული შეხედულებები თბილისში, ერთ-ერთი რეკონსტრუქციის პროექტთან დაკავშირებით.¹⁵²

თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2009 წლის 12 აგვისტოს გადაწყვეტილებით, საქალაქო სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია, რომ 2008 წლის 27 ნოემბერს, მოსარჩელემ გამოხატა კრიტიკული მოსაზრებები პროექტთან დაკავშირებით; 2009 წლის 14 თებერვალს შედგა სატელეფონო საუბარი მოსარჩელესა და მოპასუხე დაწესებულების უფროსს შორის; სატელეფონო საუბრიდან ორი დღის შემდეგ დამსაქმებელმა მოსარჩელეს მოსთხოვა განცხადების დაწერა სამსახურის თავისი სურვილით დატოვების შესახებ და მხოლოდ იმის გამო, რომ მოსარჩელემ ასეთი განცხადება არ დაწერა, გამოსცა მისი გათავისუფლების ბრძანება შრომის კოდექსის 38-ე მუხლის გამოყენებით.¹⁵³

დასახელებული ფაქტობრივი გარემოების დადგენისას საქალაქო სასამართლო დაეყრდნო მოსარჩელის, როგორც ამ მოვლენების უშუალო თვითმხილველის ახსნა-განმარტებას და იმას, რომ მოპასუხემ ვერ შეძლო სასამართლოსათვის რაიმე სხვა მტკიცებულების (მაგალითად, მოწმეთა ჩვენება) წარდგენა ამ ფაქტობრივი გარემოების უარსაყოფად.¹⁵⁴

საქალაქო სასამართლოს მოსაზრებით, როდესაც შრომით ურთიერთობებში დასაქმებული მიუთითებს მის მიმართ დისკრიმინაციის განხორციელების

¹⁵² თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2009 წლის 12 აგვისტოს გადაწყვეტილება.

¹⁵³ *Idem.*

¹⁵⁴ *Idem.*

თაობაზე და მას, როგორც უშუალო თვითმხილველს, მოჰყავს კონკრეტული ფაქტები, დამსაქმებელ ვალდებულია დაადასტუროს, რომ მოსარჩელის მიერ მოყვანილი ფაქტები სინამდვილეს არ შეესაბამება. აღნიშნულის გათვალისწინებით საქალაქო სასამართლომ მიიჩნია, რომ მ. ხ-შვილის მიმართ ადგილი ჰქონდა დისკრიმინაციას პროექტთან დაკავშირებით მის მიერ უშუალო ხელმძღვანელობისგან განსხვავებული აზრის გამოხატვის გამო.¹⁵⁵

სააპელაციო სასამართლომ არ გაიზიარა საქალაქო სასამართლოს მსჯელობა იმის შესახებ, რომ დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებების გათვალისწინებით აპელანტის მიმართ ადგილი ჰქონდა დისკრიმინაციას.¹⁵⁶ საბჭოს 2008 წლის 27 ნოემბრის ოქმში მ. ხ.-ის კრიტიკული პოზიცია დაფიქსირდა, მაგრამ ამ ოქმის შედგენის შემდგომ იგი მაინც დაინიშნა თბილისის მერიის სსიპ თბილისის არქიტექტურის სამსახურის სანებართვო დეპარტამენტში.¹⁵⁷

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატა ასევე გაყვა მტკიცების ორსაფეხურიან სისტემას. თუმცა სააპელაციო სასამართლოს მსგავსად, მოპასუხეს მტკიცების ტვირთი არ გადაეკისრა, ვინაიდან პალატის მსჯელობიდან გამომდინარე, კასატორმა ვერ დაადასტურა *prima facie* განსხვავებული მოპყრობა. კერძოდ, საკასაციო სასამართლომ მიუთითა, რომ სხდომის საბჭოს ოქმში, მართალია, დაფიქსირებულია მ. ხ.-ის კრიტიკული მოსაზრება პროექტთან დაკავშირებით, მაგრამ ამავე ოქმის თანახმად, კასატორის მოსაზრება არ წარმოადგენდა სხდომის მონაწილეთაგან განსხვავებულ შეხედულებას. სხდომის ყველა მონაწილეს კრიტიკული მოსაზრება ჰქონდა პროექტის მიმართ და სხდომაზე მიღებული გადაწყვეტილებით უარი ეთქვა პროექტის წარმოდგენილ ვარიანტს. საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ კასატორმა ასევე ვერ დაადასტურა მის მიერ მითითებული ფაქტობრივი გარემოება მასა და მოპასუხე დაწესებულების ხელმძღვანელს შორის სატელეფონო საუბრის თაობაზე. სხვა მტკიცებულება დისკრიმინაციული მოპყრობის დასადასტურებლად კასატორს არ წარმოუდგენია.¹⁵⁸

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ საქმის მასალებით არ დადასტურებულა პროექტთან დაკავშირებით კასატორის მიერ გამოთქმულ შეხედულებებსა და მის გათავისუფლებას შორის მიზეზობრივი კავშირის არსებობა, რაც განაპირობებდა კასატორისადმი დისკრიმინაციულ დამოკიდებულებას მოპასუხის მხრიდან. აღნიშნულიდან გამომდინარე, არ არსებობდა არც მორალური ზიანის ანაზღაურების ნაწილში სარჩელის დაკმაყოფილების საფუძველი, რამდენადაც კასატორი მორალური ზიანის ანაზღაურებას უკავშირებდა სწორედ დისკრიმინაციული მოპყრობის გამო მისი არაქონებრივი უფლებების დარღვევას.¹⁵⁹

---

¹⁵⁵ *Idem.*

¹⁵⁶ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2009 წლის 12 ნოემბრის განჩინება.

¹⁵⁷ *Idem.*

¹⁵⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო პალატის 2010 წლის 19 ოქტომბრის განჩინება no. ას-549-517-2010.

¹⁵⁹ *Idem.*

2.

2010 წლის 18 აგვისტოს ნ. თ.-ამ თბილისის საქალაქო სასამართლოში სარჩელი აღძრა ს. ს.-ს მიმართ ბრძანების ბათილად ცნობის, სამუშაოზე აღდგენისა და იძულებით განაცდურის ანაზღაურების მოთხოვნით. მოსარჩელის განმარტებით, 2006 წლის 7 ნოემბრიდან ს. ს.-ს თბილისის სარეგისტრაციო სამსახურში სხვადასხვა თანამდებობებზე მუშაობდა. მუშაობის პერიოდში მის მიმართ ხორციელდებოდა დისკრიმინაცია მისი პოლიტიკური შეხედულებების საფუძველზე, გარდა ამისა, ზეგანაკვეთური სამუშაოების შესრულებისათვის სხვა დასაქმებულებს აძლევდნენ პრემიას, ნ. თ.-ას კი არა. 2008 წლის 29 ოქტომბერს კი, უკანონოდ გაათავისუფლეს დაკავებული თანამდებობიდან.¹⁶⁰

მოპასუხემ სარჩელი არ ცნო და განმარტა, რომ მოსარჩელესთან შრომითი ურთიერთობა შეწყდა საქართველოს შრომის კოდექსის 37-ე მუხლის პირველი ნაწილის “დ” ქვეპუნქტის საფუძველზე, ანუ შრომითი ხელშეკრულების მოშლით. საქართველოს შრომის კოდექსი იძლევა შესაძლებლობას, დამსაქმებელმა, ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე, დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლებში დასაქმებულს ხელშეკრულება შეუწყვიტოს.

საკასაციო სასამართლომ არ გაიზიარა განსახილველ საქმესთან დაკავშირებით სააპელაციო სასამართლომ განმარტება, რომ შრომის ხელშეკრულების მოშლის შემთხვევაში მხარეებს შორის შრომითი ურთიერთობა წყდება და რომ, კანონმდებელი არ ზღუდავს მხარეთა ინიციატივას რაიმე დამატებითი პირობების დაწესებით, ანუ ხელშეკრულების შეწყვეტისათვის საკმარისია ერთ-ერთი მხარის ინიციატივა ხელშეკრულების მოშლის შესახებ.

საკასაციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ, ზოგადად, შრომის ხელშეკრულების მოშლისათვის საკმარისია მხარის ნების გამოვლენა, მათ შორის ცალმხრივი ნების გამოვლენაც. აღნიშნულის გათვალისწინებით, დამსაქმებლის ნება, პირთან შრომითსამართლებრივი ურთიერთობის შეწყვეტის შესახებ, საკმარისია ხელშეკრულების მოშლისათვის, მაგრამ აღნიშნული ისე არ უნდა იქნეს გაგებული, რომ დამსაქმებლის ეს უფლება შეუზღუდავია. ამგვარი ნების გამოვლენით არ უნდა ირღვეოდეს პირის ძირითადი უფლებები და სამართლის ზოგადი პრინციპები. ნებისმიერი სამოქალაქო უფლება შემოფარგლულია მისი განხორციელების მართლზომიერებით.

საკასაციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ შრომის ხელშეკრულების დამსაქმებლის ინიციატივით მოშლის შემთხვევაში უფლების განხორციელების მართლზომიერება გულისხმობს იმ გარემოებას, რომ დამსაქმებლის ნების გამოვლენით არ უნდა დაირღვეს საქართველოს კონსტიტუციით გარანტირებული ადამინის ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები, ასევე შრომის კოდექსით დადგენილი დისკრიმინაციის დაუშვებლობის პრინციპი. აღნიშნული გამომდინარეობს შრომის კოდექსის მე-2 მუხლიდან, რომლის მე-6 ნაწილის თანახმად შრომითი ურთიერთობისას მხარეებმა უნდა დაიცვან საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული ადამიანის ძირითადი უფლებები და

¹⁶⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 24 ივნისის განჩინება no. ას-519-493-2011.

თავისუფლებები, ხოლო იმავე მუხლის მე-3 და მე-4 ნაწილების თანახმად კი, შრომით ურთიერთობაში აკრძალულია ნებისმიერი სახის დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, ენის, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილების, ეროვნების, წარმოშობის, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, ასაკის, სქესის, სექსუალური ორიენტაციის, შეზღუდული შესაძლებლობის, რელიგიური ან რაიმე გაერთიანებისადმი კუთვნილების, ოჯახური მდგომარეობის, პოლიტიკური და სხვა შეხედულების გამო. დისკრიმინაციად ჩაითვლება პირის პირდაპირ ან არაპირდაპირ შევიწროება, რომელიც მიზნად ისახავს ან იწვევს მისთვის დამაშინებელი, მტრული, დამამცირებელი, ღირსების შემლახველი ან შეურაცხმყოფელი გარემოს შექმნას, ანდა პირისთვის ისეთი პირობების შექმნა, რომლებიც პირდაპირ ან არაპირდაპირ აუარესებს მის მდგომარეობას ანალოგიურ პირობებში მყოფ სხვა პირთან შედარებით. შესაბამისად, პირის სამსახურიდან გათავისუფლების შემთხვევაში აუცილებლად უნდა შემოწმდეს, აღნიშნულს საფუძველად ხომ არ დაედო შრომის კოდექსის მე-2 მუხლით დისკრიმინაციულად მიჩნეული რომელიმე საფუძველი, ამასთან, მტკიცების ტვრითი ამ შემთხვევაში დამსაქმებელს ეკისრება, კერძოდ, თუ დასაქმებული უთითებს, რომ მასთან შრომითი ურთიერთობის შეწყვეტა დისკრიმინაციული ქმედება იყო, სწორედ დამსაქმებელმა უნდა ამტკიცოს საკუთარი ნების გამოვლენის მართლზომიერება და გათავისუფლების არადისკრიმინაციული საფუძველის არსებობა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, პირის სამსახურიდან გათავისუფლება უკანონოდ უნდა ჩაითვალოს.

3.

შრომით დაგებთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 20 მაისის განჩინება.

მოცემულ საქმეში, მოპასუხე კომპანიასა და მოსარჩელე ს. ფ.-ს შორის შრომითი ურთიერთობა შეწყვეტილი იქნა დამსაქმებლის მიერ ხელშეკრულების მოშლის სამართლებრივი საფუძველით, შრომის კოდექსის 37-ე მუხლის პირველი ნაწილის “დ” ქვეპუნქტისა და 38-ე მუხლის შესაბამისად, 2009 წლის 28 დეკემბერს. მოსარჩელის მტკიცებით, ხელშეკრულების მოშლის ფაქტობრივი საფუძველი, ანუ გარემოებები, რამაც განაპირობა მასთან შრომითი ურთიერთობის მოშლა, შეადგენდა მის მიმართ დისკრიმინაციულ მოპყრობას, ოჯახური მდგომარეობის ნიშნით. კერძოდ, სამსახურიდან დათხოვნის რეალურ მიზეზს, მოსარჩელის მტკიცებით, წარმოადგენდა აპელანტის ქორწინება ნ. ღ.-სთან, რომელსაც პირადი უთანხმოება და კონფლიქტი ჰქონდა მოსარჩელის დამსაქმებელთან.

სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ აპელანტის მოსაზრება მისი დისკრიმინაციული ნიშნით გათავისუფლების შესახებ, კერძოდ, იმის თაობაზე, რომ სამსახურიდან დათხოვნის რეალურ მიზეზს წარმოადგენდა აპელანტის ქორწინება ნ. ღ.-ესთან, დაუსაბუთებელი იყო და საქმის მასალებით არ დასტურდებოდა.

სააპელაციო სასამართლოს განმარტებით, მსგავსი დისკრიმინაციის აკრძალვის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ დაუშვებელია ადამიანის დისკრიმინაცია მისი (რეგისტრირებულ) ქორწინებაში ყოფნის ან არყოფნის მიზეზით.

სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებები (მოსარჩელის მიერ კლიენტების ფაილების გადაწერა, კომპიუტერის უნებართვოდ სახლში წაღება) იმ მოცემულობის ფონზე, რომ აღნიშნული ს.ფ.-ის მიერ განხორციელდა მისი მეუღლის მიერ კონკურენტი იურიდიული კომპანიის დაფუძნების შემდგომ დღეებში, მოპასუხე კომპანიას უქმნიდა დასაბუთებულ ვარაუდს, რომ მოსარჩელე კონკურენტი კომპანიის ინტერესებში მოქმედებდა. სწორედ ამან განაპირობა ს. ფ.-სთან ხელშეკრულების მოშლა, და აღნიშნული ვერ იქნებოდა განხილული მოსარჩელის მიმართ რაიმე სახის დისკრიმინაცია.

ადმინისტრაციული სამართალი

1.

2000 წლის 2 ოქტომბერს ქ. ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს სარჩელით მიმართა რამდენიმე მოქალაქემ, რომლებიც არიან იეჰოვას მოწმეები - მოპასუხეების საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს, ქ. ქუთაისის პოლიციის უფროსისა და მისი მოადგილის, აგრეთვე პოლიციის თანამშრომლების მიმართ. მოსარჩელებმა მოითხოვეს მოპასუხეების მიერ მათთვის ბოდიშის მოხდის დავალდებულება და შემდგომში იეჰოვას მოწმეებზე ნებისმიერი თავდასხმის აკრძალვა; მატერიალური და მორალური ზიანის ანაზღაურება; დისციპლინური სასჯელის დაკისრება ხელისუფლების ყველა იმ წარმომადგენლისათვის, რომლებიც უშუალოდ და პირდაპირ მონაწილეობდნენ მათზე განხორციელებულ თავდასხმებში.¹⁶¹

კერძოდ, მოსარჩელები ამტკიცებდნენ, რომ ისინი, როგორც იეჰოვას მოწმეები, ქ. ქუთაისში, პოლიციელების მხრიდან დაექვემდებარნენ ფიზიკურ და სიტყვიერ შეურაცხყოფას; პოლიციელებმა მათ წაართვეს და გაუნადგურეს რელიგიური ლიტერატურა, დაემუქრნენ, რომ თუ კიდევ დაინახავდნენ ქუჩაში, კვლავ ასე მოექცეოდნენ და რიონში გადააგდებდნენ.¹⁶²

საქალაქო სასამართლომ მოსარჩელეთა მოთხოვნა მოპასუხეების სისხლის სამართლის კოდექსის გათვალისწინებით დანაშაულთა ჩადენაში დადანაშაულების თაობაზე არ გაიზიარა იმ საფუძვლით, რომ აღნიშნული სამართალდარღვევების თაობაზე მათ უნდა მიემართათ სათანადო ორგანოებისათვის კერძოდ, პროკურატურისათვის და სათანადო მოკვლევისა და გამოძიების შედეგად უნდა გადაწყვეტილიყო მოპასუხეთა პასუხისმგებლობის საკითხი, მაგრამ მოსარჩელებს პროკურატურისათვის განცხადებით არ მიუმართავთ.¹⁶³

სასამართლომ მხოლოდ მოსარჩელეთა ახსნა-განმარტებები არ მიიჩნია საკმარის მტკიცებულებებად მათი მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად. საქალაქო სასამართლომ არ გაიზიარა მოწმეების განმარტებები, რადგან ისინი უშუალო

¹⁶¹ ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს 2002 წლის 7 ივნისის გადაწყვეტილება.

¹⁶² *Idem.*

¹⁶³ *Idem.*

მხილველნი არ იყვნენ მომხდარისა და ფაქტის შესახებ თავად მოსარჩელებისაგან გახდა მათთვის ცნობილი. საქალაქო სასამართლომ გადაწყვეტილებაში ასევე მიუთითა, რომ მოსარჩელეთა მიერ არ ყოფილა წარდგენილი რაიმე მტკიცებულება იმისა, რომ მათ რელიგიური ლიტერატურა დაუხიეს და მიაყენეს სხეულის დაზიანებები, პირიქით, მოსარჩელებმა განმარტეს, რომ ექსპერტიზისათვის არ მიუკითხავთ და სათანადო შემოწმება არ გაუვლიათ. ქუთაისის საქალაქო სასამართლომ სარჩელი არ დააკმაყოფილა დაუსაბუთებლობისა და უსაფუძვლობის გამო.¹⁶⁴

სააპელაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ საქმის მასალებით არ დასტურდებოდა მოსარჩელების პრეტენზიები. საქართველოს პრეზიდენტის მიერ 2001 წლის 17 მაისს გამოცემული no. 240 ბრძანებულება რელიგიურ უმცირესობათა წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის ფაქტების გამოძიებისა და სასამართლოსთვის გადაცემის შესახებ არ წარმოადგენს მოპასუხეთა მიერ კანონსაწინააღმდეგო ქმედებების ჩადენის მტკიცებულებას. სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოპასუხეთა მიერ აპელაციაში მითითებული დარღვევების ჩადენის ფაქტები საქმეში წარმოდგენილი მასალებით არ დასტურდებოდა და სააპელაციო საჩივარი არ დააკმაყოფილა უსაფუძვლობის გამო.¹⁶⁵

საკასაციო საჩივარში კასატორებმა მიუთითეს, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლომ დაარღვია კანონი, დაავალდებულა რა მოსარჩელები, პოლიციელების მხრიდან განხორციელებული უკანონო ქმედების არსებობის დასამტკიცებლად ნივთიერი მტკიცებულებებისა და ექსპერტიზის დასკვნის წარდგენაში. მათი თქმით, მათ სასამართლოს მიმართეს სამოქალაქო სამართალწარმოების წესით იმიტომ, რომ დაემტკიცებინათ არა სისხლის კანონმდებლობით დასჯადი დანაშაული, არამედ მოპასუხეების მხრიდან მოსარჩელებზე განხორციელებული ღირსებისა და პატივის შემლახველი ქმედების არსებობა. კასატორების განცხადებით, მათი მოთხოვნა დაფუძნებულია სამოქალაქო კოდექსის 1005 მუხლზე. მოპასუხეების მოქმედებათა უკანონობა განსაზღვრულია არა მხოლოდ სისხლის სამართლის კოდექსით, არამედ კონსტიტუციით, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით, სამოქალაქო კოდექსით და “პოლიციის შესახებ” საქართველოს კანონით.¹⁶⁶

საკასაციო პალატამ კასატორთა ყურადღება მიაქცია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 102-ე მუხლის მე-3 ნაწილს, რომლის შესაბამისადაც საქმის გარემოებები, რომლებიც კანონის თანახმად უნდა დადასტურდეს გარკვეული სახის მტკიცებულებებით, არ შეიძლება დადასტურდეს სხვა სახის მტკიცებულებებით. აღნიშნული მოთხოვნის შესაბამისად საკასაციო პალატამ ჩათვალა, რომ კასატორთა მოთხოვნების დაკმაყოფილება, რაც ფაქტობრივად მათი სარჩელის საფუძვლად მითითებული გარემოებების დადგენილად ცნობას ნიშნავდა, შეუძლებელი იყო იმ მტკიცებულებებით, რომლებზედაც ისინი თავიანთ მოთხოვნებს აფუძნებდნენ. კერძოდ, კასატორთა მოთხოვნის

¹⁶⁴ *Idem.*

¹⁶⁵ ქუთაისის საოლქო სასამართლოს ადმინისტრაციული სამართლისა და საგადასახადო საქმეთა სააპელაციო პალატის 2002 წლის 18 დეკემბრის განჩინება.

¹⁶⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2003 წლის 17 ოქტომბრის განჩინება no. 3გ/ად-98-კ-03.

დაკავშირება, რომ სასამართლო მოპასუხეები დაავალდებულდნენ, მოსარჩელებს ბოდიში მოუხადონ მათზე თავდასხმის გამო მხოლოდ ზემოაღნიშნული მოწმეებისა და მოსარჩელეთა ჩვენებების საფუძველზე, არ შეიძლება გაზიარებული იქნეს, რადგან მოსარჩელებზე მოპასუხეების მხრიდან თავდასხმის ფაქტი, რაც სისხლის სამართლის დანაშაულს წარმოადგენს, უნდა იყოს დადგენილი შესაბამისი სამართლებრივი წესით, ძალაში შესული სასამართლოს განაჩენით. წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუ სასამართლო ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესით განსახილველ მოცემულ საქმეზე ჩათვლიდა დადასტურებულად, რომ მოპასუხეები თავს დაესხნენ მოსარჩელებს და დაავალდებულდნენ მათ ამის გამო ბოდიშის მოხდას, აღნიშნულით ფაქტობრივად დადასტურებულად მიიჩნევა მოპასუხეთა ბრალსაც თავდასხმის განხორციელებაში, რაც მოქმედი კანონმდებლობით დაუშვებელია.

იგივე მსჯელობა გავრცელდა მეორე მოთხოვნასთან დაკავშირებითაც, რომ მოპასუხეებს დავალდებოდით დაუყონებლივ გაეკეთებინათ საჯარო განცხადება, რომ მომავალში ისინი შეასრულებდნენ თავიანთ სამსახურებრივ მოვალეობებს და დაიცავდნენ იქონიერებას მოწმეებს ნებისმიერი თავდასხმისაგან

მორალური და მარტერიალური ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებული მოთხოვნებო საკასაციო სასამართლო იმავე საფუძველზე დაყრდნობით უსაფუძვლოდ მიიჩნია და მიუთითა, რომ მოპასუხეთა მხრიდან სამსახურებრივი მოვალეობის დარღვევა უნდა დადგენილი იქნეს შესაბამისი სამართლებრივი პროცედურის დაცვით და მხოლოდ ამის შემდეგ იქნება შესაძლებელი ამ მოთხოვნათა საფუძვლიანობის შემოწმება და გადაწყვეტილების მიღება.

სისხლის სამართალი

1.

ბრალდებულებს ი. ჯ-ს, გ. ხ-ს, ზ. ა-ს და გ. მ-ს ბრალი დაედოთ მასში, რომ მათ ჩაიდინეს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 156-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული ქმედება - **ადამიანის დევნა მის პოლიტიკურ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით, ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით**. კერძოდ, 2012 წლის 13 იანვარს, ძალადობის გამოყენებით განახორციელეს ზ. ბ-ის და ა. მ-ის დევნა მათი სიტყვისა და აზრის, კერძოდ პოლიტიკური ძალის მხარდამჭერი შემახილვების გამო.¹⁶⁷

წინასასამართლო სხდომაზე სასამართლო მოისმინა ბრალდებისა და დაცვის მხარის მოსაზრებები, გაეცნო წარმოდგენილ მტკიცებულებებს და ბრალდების მტკიცებულებები საკმარისად მიიჩნია ვარაუდისათვის, რომ **ალბათობის ძალადობის ხარისხით** ბრალდებულების მიმართ გამოტანილი იქნებოდა გამამტყუნებელი განაჩენი. ამასთან, ამავე სხდომაზე, ბრალდებულებმა თავი სცნეს დამნაშავედ

¹⁶⁷ ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს 2013 წლის 27 მარტის გადაწყვეტილება no. 1/6-13.

წარდგენილ ბრალდებაში, დაცვის მხარეს სადავოდ არ გაუხდია ბრალდების მხარის მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებები.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ საქართველოს სსსკ-ის 73-ე მუხლის „დ“ პუნქტის თანახმად გამოკვლევის გარეშე მტკიცებულებად მიიღება ნებისმიერი გარემოება და ფაქტი, რომელზედაც მხარეები შეთანხმდებიან.

სასამართლომ საქმეში წარმოდგენილი თითოეული მტკიცებულება შეაფასა სისხლის სამართლის საქმესთან მისი რელევანტურობის, დასაშვებობის, უტყუარობისა და საკმარისობის თვალსაზრისით და მიიჩნია, რომ მათი ერთობლიობა **გონივრულ ეჭვს მიღმა** ადასტურებს ბრალდებულების ი. ჯ-ის, გ. ხ-ს, ზ. ა-ის და გ. მ-ის მიმართ შერაცხული ბრალეული და მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენას.

2.

ბრალდებულ ვ.ს-ს ბრალი დაედო მასში, რომ ჩაიდინა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 156-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული ქმედება - **ადამიანის დევნა რწმენის გამო, ჩადენილი ძალადობით**, კერძოდ, 2014 წლის 15 იანვარს, საცხოვრებელი სახლის მიმდებარე ტერიტორიაზე, იეჰოვას მოწმეებს შ. და გ. ძ-ს, მათი რწმენის გამო, სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა.¹⁶⁸

წინასასამართლო სხდომაზე სასამართლომ მოისმინა ბრალდების მხარისა და დაცვის მხარის მოსაზრებები, გაეცნო წარმოდგენილ მტკიცებულებებს და ბრალდების მტკიცებულებები საკმარისად მიიჩნია ვარაუდისათვის, რომ **ალბათობის მაღალი ხარისხით** ბრალდებულ ვ.ს-ის მიმართ გამოტანილი იქნებოდა გამამტყუნებელი განაჩენი.

საქმის არსებითი განხილვის დროს ვ.ს-ემ თავი სრულად ცნო დამნაშავედ წარდგენილ ბრალდებაში და განმარტა, რომ გულწრფელად აღიარებს და ინანიებს მის მიერ ჩადენილ დანაშაულს.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ საქართველოს სსსკ-ის 73-ე მუხლის თანახმად, საქმის არსებითი განხილვის დროს გამოკვლევის გარეშე მტკიცებულებად მიიღება ნებისმიერი გარემოება და ფაქტი, რომელზედაც მხარეები შეთანხმდებიან. შესაბამისად, ვ.ს-ის მიერ დანაშაულის ჩადენის ფაქტი უტყუარად დადასტურდა საქმეში წარმოდგენილ ერთმანეთთან შეთანხმებულ, უდავოდ მიჩნეულ უტყუარ მტკიცებულებათა ერთობლიობით, კერძოდ: დაზარალებულებისა და მოწმეების ჩვენებებით, პირის ამოცნობის ოქმებით, თავად ბრალდებულ ვ.ს-ის აღიარებითი ჩვენებით და საქმეში არსებული სხვა მტკიცებულებათა ერთობლიობით.

კომპარატორი

ანალოგიურ, არსებითად მსგავს მდგომარეობაში მყოფ ჯგუფთან შედარებით

¹⁶⁸ ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს 2014 წლის 1 აპრილის გადაწყვეტილება no. 1/157-14.

განსხვავებული და არასახარბიელო მოპყრობის ასპექტზე საქართველოს საერთო სასამართლოების წინაშე იშვიათად ხდება აპელირება. მაგრამ თუ მოსარჩელები ცდილობენ ამ ასპექტზე გაამახვილონ ყურადღება, ხშირად არგუმენტაცია არასწორი მიმართულებით მიყავთ. ასე, მაგალითად, კასატორი უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო პალატაში შეტანილ საკასაციო საჩივარში ამტკიცებდა, რომ მისი სამსახურიდან გათავისუფლება დისკრიმინაციული იყო მის ანალოგიურ მდგომარეობაში მყოფ სხვა თანამშრომლებთან შედარებით.¹⁶⁹ კასატორის მტკიცებით, თანაბარ მდგომარეობაში მყოფ თანამშრომლებთან შედარებით არახელსაყრელ მოპყრობას შეადგენდა და “დისკრიმინაციასთან დაკავშირებული სარჩელის მოთხოვნის ერთ-ერთი ძირითადი საფუძველი” იყო ის, რომ როდესაც მისმა დამსაქმებელმა გამართა თათბირი, დაუძახა ყველა თანამშრომელს, მის გარდა. კასატორის მტკიცებით, ქვემდგომმა სასამართლოებმა არ გაითვალისწინეს ის, რამაც შეადგინა დისკრიმინაციული ქმედების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კომპონენტი – სხვა თანამშრომლებთან შედარებით განსხვავებული, არათანაბარი მოპყრობა. მითითებული თათბირის შესახებ მოწვევა თანამშრომლებს მიეწოდათ წინასწარ ხოლო კასატორი დამსაქმებელმა შეგნებულად არ მიიწვია თათბირზე, რითაც იგი ჩააყენა არათანაბარ მდგომარეობაში სხვა თანამშრომლებთან შედარებით. “აღნიშნული ფაქტობრივი გარემოება სხვა არაფერია, თუ არა დასაქმებულის მიმართ განხორციელებული დისკრიმინაციული და არათანაბარი მოპყრობის გამომხატველი კლასიკური შემთხვევა.”

სამოქალაქო საქმეთა პალატამ საკასაციო საჩივარი არსებითად განსახილველად არ მიიღო.¹⁷⁰

---

¹⁶⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 7 ნოემბრის no. ას-1298-1318-2011 განჩინება.

¹⁷⁰ *Idem.*

დასკვნა

წინამდებარე გზამკვლევი არის პრაქტიკული სახელმძღვანელო ადვოკატებისთვის საკონსტიტუციო და საერთო სასამართლოების წინაშე დისკრიმინაციის საქმეების წარმოებისთვის.

გზამკვლევაში განხილულია საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სახელმძღვანელო გადაწყვეტილებები, რომლებითაც განისაზღვრა საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის კონსტიტუციურსამართლებრივი შინაარსი და მოცულობა. აგრეთვე გამოყოფილია ის ასპექტები, სადაც, სავარაუდოდ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა სცილდება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილ სტანდარტებს და ადვოკატებსა და ადამიანის უფლებათა დამცველებს ეძლევათ კონკრეტული პრაქტიკული რეკომენდაციები, რომ საკონსტიტუციო სარჩელში და საკონსტიტუციო სასამართლოს წინაშე არგუმენტირებისას, მოითხოვონ პრაქტიკის შეცვლა/წარმართვა აღნიშნულ სტანდარტებზე დაყრდნობით. მართალია, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო ფორმალურად ვალდებულია, იხელმძღვანელოს მხოლოდ საქართველოს კონსტიტუციით, მაგრამ უფლებათა უნივერსალური განმარტების პრინციპიდან გამომდინარე, საკონსტიტუციო სასამართლო მხედველობაში იღებს ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას და მასზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებს.

გზამკვლევაში დეტალურად არის განხილული „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ საქართველოს კანონის ნორმები ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო, კონკრეტულად, ევროპული სტანდარტების პრიზმაში. ადვოკატებს ეძლევათ კონკრეტული რეკომენდაციები, პრაქტიკაში შესატყვისი სტანდარტების ჭრილში გამოიყენონ კანონის ნორმები.

დაბოლოს, გზამკვლევაში იდენტიფიცირებულია რიგი ნორმები, რომლებიც საკანონმდებლო ცვლილებებს საჭიროებს. ადვოკატებს ეძლევათ კონკრეტული რეკომენდაციები, ცვლილებების განხორციელებამდე, საერთო სასამართლოების წინაშე დაეყრდნონ შესატყვის ევროპულ სტანდარტებს და მათ საფუძველზე მოითხოვონ თავიანთი კლიენტების უფლებების დაცვა, ან საკონსტიტუციო სამართალწარმოების მეშვეობით ეცადონ იმ ნორმების არაკონსტიტუციურად გამოცხადებას, რომელთა საფუძველზედაც, მათი კლიენტები სავარაუდოდ დისკრიმინაციულ მოპყრობას დაექვემდებარნენ.

ავტორი: ნანა მჭედლიძე